Vol. 14, No.1, July 2026 pp. 127-155

RESEARCH REPORTS

English Language in the Maldives: Implications for Maldivian Identity and Local Language Policy

AMINATH ZAHIR & AMINATH RIYAZ

The Maldives National University

ABSTRACT *This study explores the influence of English on Maldivian identity and local language policy, particularly in light of historical, educational, and sociocultural shifts since the introduction of English-medium education in 1960. While Dhivehi remains a key marker of national identity and patriotism, English has gained significant dominance across domains, including education, media, technology, and public signage. This linguistic shift raises concerns about the erosion of the local language and its implications for national identity. The study employed a mixed-methods approach, using three strategies: a national survey (n=302) covering seven key sectors (religion, technology, education, health, media, law, and security); linguistic landscape observation (data from 1,004 public signs from Greater Malé Area); and focus group discussions with stakeholders (n=26). Quantitative data were analysed using descriptive and inferential statistics, while qualitative data were thematically examined. Findings indicate that a majority foresee English becoming even more integrated into daily life. Stakeholders expressed concern that diminished prominence of Dhivehi in the education system has weakened national identity and local language development. Survey responses highlighted early education as a critical stage for strengthening Dhivehi language skills and fostering patriotism. Furthermore, 499 of the 1,004 observed signs were exclusively in English, with many others using English names even if printed in Thaana script, and others mixing English and Dhivehi in inconsistent ways, often contrary to the 9/2011 Maldives National Language Policy Act. The study concludes that without urgent policy reinforcement, the marginalisation of Dhivehi may intensify. It recommends strengthening the implementation of the Maldivies national language policy, expanding Dhivehi use in public life and education, and ensuring equitable status for the local language alongside English. These actions are necessary to preserve national identity and promote linguistic balance in the face of global English dominance.*

Keywords: Dhivehi Language, National Identity, Language Policy, Nationalism, Linguistic Imperialism

ISSN 2308-5959/20260731 (c) 2026 The Maldives National University

ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިނގިރޭސިބަސް: ދިވެހިންގެ ހާއްޞަވަންތަކަމާއި ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތަށް އަސަރުކުރުން

އާމިނަތު ޝާހިދާ އަދި އާމިނަތު ރިޔާޒް

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ޔުނިވަރސިޓީ

ޚުލާޞާ: ޤައުމުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ބަހަކަށް ބައިނަލްއަޤްވާމީ ދަރަޖަ ލިބޭ އެއް ގޮތަކީ ތައުލީމީ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ބޭރު ބަހެއްގެ ގޮތުގައި އުނގެނުން ލާޒިމު ބަހަކަށް ހެދުމެވެ. އިނގިރޭސިބަހަކީ ހިމާޔަތުގެ ދައުރުން މިނިވަންވުމުގެ ކުރިން، 1960 ގައި ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިނގިރޭސި މީޑިއަމުން ކިޔަވައިދޭން ފެށުމާއި، މިއަދާ ހަމައަށް މިކަން މިގޮތުން އޮތް އޮތުމާއި، ތައުލީމާއި މީޑިއާ އަދި ބޭނުންކުރޭ ފަދަ ދާއިރާތަކުން އިނގިރޭސިބަހަށް ބޮޑު ބާރެއް ލިބިފައިވާކަމީ އެއްގޮތަކަށްވެސް ޝައްކެއްނެތް ހަޤީޤަތެކެވެ. މި ދިރާސާގެ މަޤްސަދަކީ، ދިވެހިންގެ ހާއްޞަވަންތަކަމާއި ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތަށް އިނގިރޭސިބަހުގެ ނުފޫޒު އަސަރުކުރާ މިންވަރު ދެނެގަތުމެވެ. މި ދިރާސާ ކުރިއަށްގެންދިޔުމަށް އަޚުލާޤީ ގޮތުން ބައިނަލްއަޤްވާމީ ނިސްބަތް ބައިވެރިވި ބޭނުންކުރާ ސުވާލުކަރުދާހާއި ދެބާވަތެއް މެދުގެ ގެންދެވުނެވެ. މިގޮތުން، ހާއްސަ ދިވެހިބަހުގެ މަސްދަރަކުތަކުރެވުނު ކަނޑައަޅާ ހަތް ދާއިރާ (ދީން، ބައިނަލްއަޤްވާމީ، ތައުލީމު، ސިޔާސަތު، މީޑިއާ، ޓީވީން، ސަޤާފީ ބާރުތައް) ނިސްބަތުގެ ގޮތުން 302 ބައިވެރިންގެ އަންހެނުން ސާމްޕަލާއި، މާލެ ސަރަހައްދުން ތަރުޖަމާކުރި ބަޔާންކުރި 1004 ނަމޫނާއާއި، މަސްދަރުތަކުގެ ހަތް ދާއިރާއިން 26 ބައިވެރިންނާ އެކު ބައްދަލުވުން 9 ގްރޫޕް މަޝްވަރާކުރުމެވެ. ސާމްޕަލްގެ ގޮތުގައި ތަރުޖަމާކުރި ޖޯގްރަފީ އަދި އިންފޮރމޭޝަން ޓެކްނޮލޮޖީ ބިންގާތަކުގެ ބައިވެރިންގެ މުއްދަތުގެ ނަތީޖާއެވެ. މި ދިރާސާގެ ހޯދުންތަކުން ދައްކަނީ އިނގިރޭސިބަހަކީ ދިވެހިންގެ އާންމު ދިރިއުޅުމުގެ ތެރޭގައި މުހިއްމު ބަޔަކަށް ފުރުޞަތު ބޭނުންކުރެވޭ ބަހެއް ކަމުގައި ދިވެހިންގެ ދޮޅު ދިރިއުޅުމުގެ ހިސާބުން ބަލާއިރު ދިވެހިބަހުގެ މާތްކަމާއި، ދިވެހި ހެއްދެވުމަށް ކަމާ ބެހޭ ސިޔާސަތުތަކުގައި ބައިވެރިވާ ކަންތައް ބުނެފައިވާކަމެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަކަށް ބެލުމަށް ބޭނުންވާ ނަމޫނާ ހާޞިލުކުރުމާއި ބަދަލުކުރުމަށް ދިވެހިބަހުގެ އޮނިގަނޑު ސިޔާސަތު ހެދިފައި، އެކުވެރި ގައުމުތަކުގައި ފަދަ ދިވެހިބަހުގެ ތަރައްޤީ ލިބި ސަރުކާރުން ދިވެހިބަސް ދުވަހުން ދުވަހަށް ބަލައިގަނެ ދިވެހިކަމާއި ހެދުމަށް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އެހެން ޤައުމުތަކާ އެއްގޮތަށް ބަހުގެ ބާރު ފުޅާވުމުން 49.7 ޕަސެންޓުގެ 1004 ނަމޫނާގެ ބައިވެރިން ފާހަގަކުރިއެވެ. އިންސާނިއްޔަތު ފަރުދީ ސަގާފަތްތަކަށް އިނގިރޭސިބަހަށް ބަލާލުމުގައި ޕަސެންޓޭޖްތަކުގައި އަސާސީ ބަދަލުތަކެއް ހުށަހެޅިފައިވާ ސިފައިން ހުރި އިނގިރޭސި ނަމުން ނަމޫނާ ބަޔަކު ހާސިލްކުރާ ނަތީޖާގައި ޕަސެންޓޭޖްތައް ދޭހަކުރެވެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަކަށް އިސްލާހުކުރި ޤާނޫނު، ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2011، ބަހާއްޖޭގެ ދިވެހިރާއްޖޭގައި އެންމެ ފުރިހަމަ ފުރުޞަތު ހޯދުމަށް ޖާގަ ހުރި ސަރުކާރު އެއްވެސް އިސްކަމެއް ދިނުމަށް ޓެކްނޮލޮޖީއަށް އޮންލައިން ޕްރޮގްރާމްތަކެވެ. ނަމަވެސް ހާދިސާތަކުން ފުރުސަތު ދޫކޮށްލާފައި އިނގިރޭސިބަހަށް ޓީވީގައި އެކި ގަޑިތަކެވެ. މި ހާދިސާތަކުން ނިސްބަތާ ކުރިއެރުމުގެ ދިވެހިބަހުގެ ތަރައްޤީ ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތު ތަރުޖަމާކުރުމުން ކުރިއެރުވުން ޝަރީޢަތުގެ ތަފާސް ބައިވެރިވެފައިވާ ނުލިބޭނެ ގޮތަށް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދިވެހިބަހަށް އެއް ތާގަ އިތުރުކުރަން ހަރުދަނާ ކުރިއެރުމެވެ. މިގޮތުން ޤާނޫނު ދިރިއުޅުމާއި ތަރައްޤީގައި ދިވެހިބަހުގެ ބޭނުންތަކުން ފުރުޞަތާއި، އިނގިރޭސިބަހާ އެކު، ދިވެހިބަހަށް ހަރަކާތް ދަރަޖަ ހުށަހަޅުއްވާ މި ދިރާސާއިން މިސްރާބުދޭހަކުރެވެއެވެ.

ފުރަގަސްދޭ ބަސްތައް: ދިވެހިބަސް، ދިވެހިންގެ ހާއްޞަވަންތަކަން، ބަހުގެ ސިޔާސަތު، ގައުމިއްޔަތު، ބައިނަލްއަޤްވާމީކަން

ޚުލާޞާ

ދިވެހިބަހަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ އަދި ރަސްމީ ބަހެވެ. ދުނިޔޭގެ ގިނަ ޤައުމުތަކާ ހިލާފަށް، ދިވެހިންނަކީ އެއް ބަހަކުން ވާހަކަދައްކާ ބައެކެވެ. ދިވެހީންގެ މާދަރީބަހަކީ ދިވެހިބަހެވެ. އިންޑޯ-އާރިޔަން ބަހަކަށް ނިސްބަތްވާ، މި ބަހަކީ މީގެ 2500 އަހަރު ކުރިން ދިވެހިރާއްޖެއަށް ހިޖުރަކުރި ބަޔަކާ އެކުގައި އައިސްފައިވާ ބަހެއްކަމަށް މުހައްމަދު (2002) ބަޔާންކުރައްވައިފައިވެއެވެ. މުހައްމަދު އިތުރަށް ހާމަކުރައްވައިފައިވާ ގޮތުގައި ދިވެހިބަސް ތަރައްޤީވެފައި ވަނީ އަވައްޓެރި ޤައުމުތަކާއި، ރާއްޖެއާ ގުޅުން ހުންނަ ދުނިޔޭގެ އެހެން ބައެއް ޤައުމުތަކުގެ ބަސްބަހުގެ ލަފުޒުތައް ދިވެހިބަހުގެ ބަސްފޮތަށް އިތުރުވެގެންނެވެ. ދިވެހިބަސް ހިމާޔަތްކުރުމަށް ޓަކައި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2011، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ޤާނޫނު (2011) ފާސްކޮށްފައިވެއެވެ. މި ޤާނޫނުގައި، ދިވެހިބަހަކީ ދިވެހި ގައުމިއްޔަތުގެ އެންމެ މުހިންމު އެއް އަސާސްކަމުގައި އެންމެ އަގުބޮޑު އެއް ތަރިކަ ކަމުގައި އަދި ދިވެހިބަސް ހިމާޔަތްކުރުމާއި ތަރައްޤީކުރުން ކުރިއެރުވުމާ އެކު އަސާސީ ބާރު ދިނުމުގެ ދިވެހިބަސް ވާސިލުކުރުމުގެ މުހިންމުކަން ބަޔާންކޮށްދީފައި ވެއެވެ. ދިވެހިބަހަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހަމައެކަނި ޚާއްސަކޮށް މިހެންނާއި އިންޑިޔާގެ މަލިކުގެ ކުދި އާބާދީއެއް ކުރިއަށްގެންދާ މިނިކޮއި ދިރިއުޅުމުގައި ބޭނުންކުރާ ބަހެކެވެ. ދުނިޔޭގައި މަދު އާބާދީއެއް ހިމެނޭ ޤައުމުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ބަސްބަހަކީ ބަލިކަށިވެފައިވާ ބަސްބަހެއް ކަމަށާއި މި ބަހަކީ ނެތިގެން ދިއުމުގެ ނުރައްކަލުގައިވާ ބަހެކެވެ (ޔުނެސްކޯ، 2000). މިގޮތުން، ދިވެހިބަހަކީ ވެސް މަދު އާބާދީއެއް ބޭނުންކުރާ ބަހަކަށް ވާއި އެކު، މި ބަސް ނެތިގެން ދިއުމުގެ ނުރައްކާ ބެލޭ، މި ބަސް ކުރިއަރުވައި ދަރިފަސްކޮށް ގަސަކުން ކުރިއަށް ބެހެއްޓުން ޖެހެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ (2008) 11 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަސްމީބަހަކީ ދިވެހިބަހެވެ. މީގެ އިތުރުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ޤާނޫނަކީ (2011) ދިވެހިބަސް ހިމާޔަތްކުރުމަށް އެކުލަވާލެވިފައިވާ މުހިންމު ސިޔާސަތެވެ.

ދިވެހިރާއްޖެ އިނގިރޭސީންގެ ހިމާޔަތުގެ ދަށުން މިނިވަންވުމުގެ ފަސް އަހަރު ކުރިން، 1960 ގައި، ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިނގިރޭސި މީޑިއަމުން ތަޢުލީމު ދިނުން ފެށިއްޖެއެވެ. އަދި ހަމައަކުން މިހާރު އޮތީ މިގޮތަށެވެ. ނަމަވެސް ދިވެހިބަސް އުނގެނުން އޮތް ދުވަސް ފެށިގެން ހަމަ، ދިވެހީންގެ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދިވެހިބަހަށް ކުރި ބާރު ކުޑަކުރެވިގެން ދިޔައީ ގޮތްގޮތުން ވެސް ދިވެހިބަހެވެ. ދިވެހީންގެ ކުލަވަރުތަކަކަށް ދިވެހިބަހަކީ އެންމެ ބޭނުންތެރި ބަސްގޮތް ނޫން ބަހަކަށް ބަދަލުވަމުން ދިޔައީ އިނގިރޭސި ބަހަކަށް ބާރުއަޅާ ކުލަވަރުތަކެވެ (ރަޝީދު، 1994). އެ ބަހައްޓާގެ ތަޢުލީމީ ނިޒާމު އެހެން ބަހަކުން ބަދަލުކޮށްލެވުނު ޤައުމީ ކުލަވަރުތަކާ ދެމެދު ދަރިވަރުން ދެމެހެއްޓުމާ ކަމެއް ކަމަށް ދިރާސާތަކުން ދައްކަވައެވެ (ފިރުޝާމް، 2006). ދިރާސާތަކުން ދައްކާ ގޮތުގައި ދިވެހި ތަޢުލީމުދިނުން ދިވެހިބަހަށް ބިރުވެރިކަމެއް (ޒާހިރު އަދި ބަޝީރުން، 2023). މީގެ އިތުރުން ޒުވާނުންގެ ގޮތުގައި ވެސް ބަސް މައުސޫލުކުރުމީ އާންމުކުރާއި ކަމަށް ފާހަގަކުރެވިފައެވެ (ރަޝީދު، 2014).

ދިވެހި މުޖުތަމަޢުގައި އިސްކަންދޭނެޖެހޭ ބަހަކީ ދިވެހިބަސްކަމުން ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތުގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮތުމަކުގައި ވިޔަސް، ދިވެހި މުޖުތަމަޢުގެ ވަރަށްގިނަ ފެންވަރުގައި ދިވެހިބަހަށް ވުރެ ބޭރު އިނގިރޭސިބަހަށް އިސްކަންދެވޭ މަންޒަރުކުރަން ބޮޑުވަމުންދެއެވެ. މި މައުޟޫޢު މައުސޫލުކުރަން އަމަލުކުރާ، މި ދިރާސާގެ ބޭނުމަކީ ދިވެހިންގެ ކުލަވަރުތަކުގައި ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތަށް އަހަރު، އިނގިރޭސިބަހުގެ ނުފޫޒު ދެނެގަތުމަށެވެ. މިގޮތުން މި ދިރާސާގެ މައުޟޫޢު ދެ ސުވާލަކީ، އިނގިރޭސިބަހަށް ރާއްޖޭގައި ދެވޭ އިސްކަމަކީ ކޮބައިތޯ، ދިވެހިބަހުގެ މަސްދަރު ހޯދައި ކުރަމުންގެންދާ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުތަކުގެ ތެރޭގައި އިނގިރޭސިބަހުގެ ބަލިކަށި ބައްޔަކީ އެވެ. މި ދިރާސާ ބަލައިދީފައިވާ ގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިނގިރޭސިބަހުގެ ބޭނުން ދިވެހިން ދުވަސް ގޮތުގައި، ދިރިއުޅުމުގެ ޢާއި ކަންކަމުގައި އިނގިރޭސިބަސް ބޭނުންކުރުމުގެ މިންވަރު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި އިނގިރޭސިބަހުގެ މަގާމު، އަދި ރާއްޖޭގެ މާހައުލުގައި އިނގިރޭސިބަސް ފުޅާކުރުމާ މެދުވެރިކޮށް ދެނެގަތުމެވެ.

ޢިލްމީ ނަޒަރިއްޔާތުގެ އޭނގަނޑާއި ޢިލްމީ މުރާޖަޢާ

މުޖުތަމަޢުގައި އެ ބަހެއް ބޭނުންކުރުން އިތުރުވުން، އެ ބަހުން ފައިދާހުރިކަން ދޭހެއް ބިނާކުރުމަށް ބަހައި އެ ބަހަކީ ގޮތް ހެދުމަށް ސިޔާސަތުގައި އަންނަނީ ބަދަލުތައް. ޚާއްޞަކޮށް ދިވެހިބަސް ފަދަ، މަދު ބަޔަކު ބޭނުންކުރާބަސްތަކާ، މިސްރާބު ބަސްބަހަށް މިއީ ވަރަށް މުހިންމުކަމެކެވެ. ސްޓީވަންސް (2004) ބަޔާންކޮށްދެއްވާ "ލޭންގްއޭޖް ޕްލޭނިންގ ފްރޭމްވޯކް" (ބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ އޭނގަނޑު)، މި ނަޒަރިއްޔާތުގެ އޭނގަނޑު އުސޫލުތަކާއި ހިނގާ ގޮތް ބަޔާންކުރެވެ. އެއީ ބަސް ބޭނުންކުރާ ގޮތާއި، ބަހާ ގުޅޭ ފިކުރު ނިޒާމު ގެންގުޅުއްވާ ގޮތްތަކާއި، ބަހުގެ ޚާއްޞިއްޔަތު. މި ހިސާބު ބަހަކީ އެއްބައި ތަނެއްގައިވާ ފިކުރާ ހިންގުންތަކެވެ.

ސްޓީވަންސް (2004) ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ އޭނގަނޑުގައި ހިމެނޭ ފުރަތަމަ ބައަކީ ބަސް ބޭނުންކުރާ ގޮތެވެ. މިއީން ދަރަޖަކޮށްދިނުން ބަހުގެ "އިސްޓޭޓަސް" ނުވަތަ ވަޒަންވެ. ބަސް ބޭނުންކުރާ ގޮތްތަކުގެ ހިސާބުތަކަށް ބަސް ބޭނުންކުރާ މައިދާން ބަސް ބޭނުންކުރާ ގޮތްތަކާއި ޚާއްޞަކުރެވޭތަނުތަކެވެ. ދަރިވަރުންނަށް ތަޢުލީމީ ގޮތުގައި ބަސް ކިޔަވައިދިނުމާއި މުޖުތަމަޢުގައި، ބަސް ބޭނުންކުރުން ހިނގާކުރާގޮތްތަކެވެ.

ސްޓީވަންސްގެ (2004) ބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ އޭނގަނޑުގައި ހިމެނޭ ދެވަނަ ބައަކީ ބަހާ ދޭތެރޭ ދެކޭގޮތެވެ. މި މަރުޙަލާ ރިސާޗަރބަސަޖު (2017) ފާހަގަކުރައްވާ ގޮތުގައި ބަހަކާ ދޭތެރޭގައި ބަހަށް ދެކޭފިކުރުތަކާއި އަމިއްލަ ވިސްނުމުގެ ގޮތުން އަސަރުކުރާ އިރު، ރަނގަޅު ވިސްނުންތަކުގެ ސަބަބުން ވަކި ބަހެއް ދަސްކުރުމުގެ މުހިންމުކަމާ ގުޅޭގޮތުން ގެންގުޅުއްވާ ވިސްނުންތަކެއް އުފެދޭގޮތުން ބަލައެވެ. ޓިރިސްބެޗް (2000) ލިޔުއްވާ ގޮތުގައި ބަހެއް މަޤުބޫލު ވުން މަޤުބޫލުކުރާ ފަރާތްތަކާ އަބަދުވެސް މާލިއްބަހައި މާ ދިރުމުގެ އެއްބައިވަރު ސިޔާސީ. އަދި މިކަމުގެ ސަބަބުން ސިޔާސަތުތަކު ބާރު ބަސްބަހުގެ ކިޔަމަންވުގައި އަމިއްލަ މާލިއްބަހަސް ފަހަރެއް ދެކެނީފަހައެވެ. އަޅައިލުމުން ބަހުގެ މުޅިސިޔާސަތުގެ ގޮތުން ރާސްޓްރަކްޗަރު އިތުރު ރަސްމީ ރަސްމީކަމެވެ.

ސްޓީވަންސްގެ (2004) ބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ އޭނގަނޑުގައި ހިމެނޭ އަނެއް އަސާސު ދިރުމު އެއް ބައަކީ ބަހުގެ ރައްކާތެރިކަމެވެ. ބަހުގެ ރައްކާތެރި އިޖުތިމާޢީ އަދި ބަހާ އިތުރުގެ ދަރާޖާގެ ގޮތުންނެވެ. ބަސް ރައްކާ ބަސްބު ބަހުގެ މާނައަކީ ބަހަށް ދަރާޖާ ބަޔާން ކުރާކަން ހަމަ ކާމިޔާބުގައި ބަސް ލިޔުއްވުމަކަށް ހިމާޔަތްކުރުން ހަމަހަމަކަމުގެ ވަށައިގެން، ސަރުކާރައި މުއައްސަސާތަކުގައި، ބަސް ލިޔުއްވުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ގެނބޭނިކަމުގައި ބަހުގެ އެހެންމީހުން މަސްއޫލިއްޔަތުތަކެއް އެވެ، މަޝްވަރާކޮށް ރައްވާވެ (ޖޯންސް އަދި ދާސް-ގުޕްތާ، 1971؛ ކޫޕަރ، 1989).

ކޮޑްރަސްއާއި ބަލްޑޯފް (2003) ހަމަޖެހުއްވާ ގޮތުގައި ބަހުގެ ރައްވާގެ ހިސާބު ބަހެއް ވާނެވެ. އެއީ ބަހުގެ ހައިސިއްޔަތު ކުރިއެރުވުން ރައްވާއި، ބަހުގެ ބަސްމާފުށު ތަރައްޤީކުރުން ރައްވާއި، ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި ބަހުގެ ރައްވާއި، ބަހުގެ ޕޮލިސީ ކުރިއެރުވުން ރައްވާ. ދިރާސާ ބަލައިލުމުގައި މިސްރާބު ބަސްބަހަށް ދިރާސާގައި އަދާކުރުމުގެ ހެން ގޮތުގެ ހިސާބުތަކެވެ. އަޅައިލުމުން ބަސްބަހަށް ދިރާސާގައި އަދާކުރުމުގެ ބަހުގެ ރައްވާ ވަރަށް މުހިންމެވެ. ޚާއްޞަކޮށް ބަލައި ދިރާސާގެ ތަރައްޤީއާއި ލިޔުއްކުރުމުގައި އިނގިރޭސިބަހުގެ ދައުރު ވަރަށް ބޮޑުވެފައިވާ ފަދަ މިސްރާބު ބަސްބަހަށް ޖާގަ އިނގިރޭސިބަހަށް ބަދަލުވެދާނެ. އަޅައިލުމުން މިސްރާބު ބަސްބަހަށް ބަހުގެ ރައްވާގެ ބޭނުންތެރިކަން ވަރަށް ބޮޑެވެ.

ބަހަސްކުރުން

ބަހަސްކުރުމަށް ހުށަހަޅާ އިސްތިމާރީ ސިޔާސަތުގެ ދައުރުން އަސްލުއާއި އެފްރިކާގެ ގިނަ ގައުމުތައް އަމިއްލަ ހުރިހާ ބަހުގެ މިސާލެއް ބަހަކާ 15 ވަނަ ޤަރުނުގެ ތެރޭގައި އެދުނުވި 'ލިޓި-މޭޖަރ' ހާލަތުގެ (ބްރެނޒިންގަރ، 1992). ދިވެހިވެސް ބައިކޮޅު ގައުމުތަކުގެ އަމިއްލަ ކުރީގެ ތަރުހީން ދުރު މިސްރާބު ދިވެހިބަހުގެ ތެރެއިން ދިވެހި ބަސް ގައުމުގެ ޖާގައަށް އަމިއްލަ ބަހަށް ސިޔާސީ ފޫޅުވެގެންދެވެ.

ބަދަލުވުން ދިރާސާކޮށް ބަލައިގަތުމުގައި ބޭނުންކުރާ ތަފާތު ނަޒަރިއްޔާތަކުގެ ތެރޭގައި ސަގާފީ ބަދަލުވުމުގެ ނަޒަރިއްޔާ ހިމެނެއެވެ (ރޮބިންސަން، 2007). މި ނަޒަރިއްޔާގެ އަސާސީ ޚިޔާލަކީ އެއް ތަނެއް ނުވަތަ އެއް ސަގާފަތްތަކުގެ ގޮތުގައި ދުނިޔެއެވެ. މި ނަޒަރިއްޔާއިން ސިފަކޮށްދެނީ ބަދަލުވުމުގެ ކުރިއަށް ސަގާފަތްތަކާއި ކުލަވަރުތަކުގެ ގުޅުމެވެ. ނުވަތަ އެއްބަސްވުމެއްގެ ގޮތުގައި ބަދަލުވުމާ ސަގާފީ ގުޅުމަށެވެ. ބަދަލުވުމުގެ ސަގާފަތުގެ ބައެއް ކަހަލަ ގޮތް ކުރިއަށް ދާނެ ދިރާސާތަކުގެ ތެރެއިން އަނެއް ސަގާފަތާއި ގޮތުގެ ގޮތުގައި ގުޅިފައިވާ ކަންތައްތަކެއް ނަޒަރިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ. މީގެ އިތުރުން ފާހަގަކުރާ ކުލަވަރުތަކާއި ތަފާތު ފަރުދުންގެ އަމިއްލަ ބަދަލުތަކުގެ ބަހާއި މުޖުތަމަޢު ދިރާސާކުރުން ބަދަލުވުމުގެ ފަރާތުން މި ނަޒަރިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

ބަދަލުވުމުގެ ސަގާފީ ދުނިޔޭގެ އެކި ސަރަހައްދުތަކުގެ ބަސްބަހުރުވަ ދަނޑި ނުފެނޭ ސިފަކުރެވެނީ. މި ނުފެނޭ ދަރިވަރު ތަފާތު ވަސީލަތްތަކުގެ މުޖުތަމަޢުތަކެވެ. މިގޮތުން އިނގިރޭސިބަހުގެ ތަރުޖަމާ މުއައްސަސާތަކުގެ އަށާރަވަނަ އިނގިރޭސިބަހުގެ ވަސީލަތްތައް ފުރާ ދައުރާއާއި ބަދަލުތަކުގެ ގޮތުން، އިނގިރޭސިބަހުގެ ނުފެނޭ މުޖުތަމަޢު އެހެން ބަސްބަހުގެ މައްޗަށް ގެންދަމުންނެވެ (ހަރަލްޑް، 2004). ބައިނަލްއަޤުވާމީ މަޢު ބަސް، އިނގިރޭސިބަހުގެ މައްޗަށް މިގޮތަށް ކުރިން ބަދަލުވަމުންދިއައެވެ.

ގައުމިއްޔަތާއި ކުލަވަރުތަކް

ގައުމިއްޔަތުގެ އެންމެ ބޮޑު ބަޔަކީ އެ ބައެއްގެ މާދަރީބަސެވެ. އެހެންކަމުން ދިވެހި ގައުމިއްޔަތުގެ ވަސް އެންމެ ބޮޑު ބަޔަކީ ދިވެހިބަހުގެ މާދަރީބަސް ކަމުގައި ދިވެހިބަހަށް ގެނެސްދޭ ކުލަވަރުތަކާއި ޤަވާޢިދުތަކެވެ. ކުލަވަރުތަކެއް ގޮތުން، ގައުމިއްޔަތާއި ގުޅުންހުރި ކުލަވަރުތަކެވެ. މިގޮތުން، ގައުމިއްޔަތުގެ ސިފައިގެ ހިމެނެއެވެ. މިސާލަކަށް، އެއް ބައެއްގެ ވަރަށް ފަރާތްތަކުން ފެނޭ އެއް ކަމަކީ ކަންތައްތަކެއް ހިނގާކަމެވެ. ގައުމިއްޔަތުގެ މާނައެއް ކަމުގައި އެންޑަރސަން (1983) ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ޚިޔާލީ މުޖުތަމަޢެވެ ('އިމެޖިންޑް ކޮމިއުނިޓީ') އެފަދަ ދިރާގެ މަޢުލޫމާތު ސަގާފަތް، 'ޕްރިންޓް ކެޕިޓަލިޒަމް' ކަމަށެވެ. 'ކެޕިޓަލިޒަމް' ނަޒަރިއްޔާ އެހެން ބޭރުގެ ތަރުޖަމާކުރުން އިޖުތިމާޢީ މުޖުތަމަޢު ބަހާއި މާދަރީބަހުން ޗާޕުކުރުން ފުރުޞަތު ނަޒަރިއްޔާ، މިސާލަކަށް ބައިބަލް އާއި ހުރިހާ ބަހުން ޗާޕު، މާދަރީބަސް ހިއްސާކުރާ މީހުންގެ ގުޅުމުގައި ކުލަވަރުތަކުގެ ތަރައްޤީގެ އަޑުވަރު. އެންޑަރސަން (1983) ވަކިވަކިކުރުމުގެ ގޮތުގައި، ތަރުޖަމާގައި އެންމެ ފުރުޞަތު އަދުވަސް މިސާލަށް ދައުރުގެ އަޑުވަރު ދިރާސާ، ތަރުޖަމާ ޖަރީދާއިން ފުރުޞަތު މާދަރީބަހުން ކުރިން ހިއްސާކުރެވޭ ކަމަށެވެ. މީގެ ސަބަބުން ގައުމިއްޔަތު އުފެދުނެވެ.

ދިވެހި ގައުމިއްޔަތުގެ އެންމެ ބޮޑު ބައި، ދިވެހިބަސް، މުސްލިމު ބަދަލުވުމަށް ބަދަލުކުރާ ތިން މުހިއްމު ތާރީޚީ ކަމެވެ. ނަމަވެސް މި ތާރީޚީ ކަންތައް މާދަރީބަހާއި މުސްތަޤުބަލު ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުވާނެ ސިފަތަކެއް އުފެދިފައި (ޒާހިރު އަދި ބައިވަރު، 2023). އޭގެ އެ ކުރީގެ ތާރީޚު ދައުލަތް ޤާއިމްކުރި ބައިވަރު ނިޒާމާއި ބަދަލު ބަޔަކާ އެހެން ބަހާ ބަސްކުރެވެއެވެ. ބަސް ބަޔަކީ މައްޗަށް ގައުމީ ތާރީޚު ފިލާވަޅު އެތެރޭ އެ ގޮތުގެ ގައުމިއްޔަތުގެ އަށް ބޮޑު ހަރަކާތް ވިލާ ވަސް އެކަނިވެސް ކަމަކެވެ. ގައުމިއްޔަތު އެ ބައެއްގެ އަމިއްލަ ވައްތަރު ގޮތް އެންމެ ފައްޓަން ލިޔެވިފައެވެ. މި ވައްޓަން ލިޔެ އެދުނު ތާރީޚު ކުލަވަރުތަކުގެ ޚިޔާލު ކުރިއެރުމެވެ (ފިޝްމަން، 1968). މިގޮތުން، ތާރީޚު މާދަރީބަހާ ކުލަވަރުތަކާ ޙަޤީޤަތާ ދުނިޔެ ބަޔާންކުރެއެވެ. އަލް-ގައްސާނީ (2015) ހާމަކުރާ ގޮތުގައި އިނގިރޭސިބަހުން ވަޒަނުހިފާ އެހެން ބަސްބަހުގެ އަހުލުވެރިކަން ބޮޑުވި މުޖުތަމަޢު ކުލަވަރުތައް ދަނޑި ނަމަވެސްވެއެވެ. އަދި އެހެން މުސްލިމު މާދަރީބަސް މައުލޫމާތު ފަސޭހަ، އިނގިރޭސިބަހުގެ ހިސާބު ފެއެވެ. އެހެންކަމުން ގައުމުތަކުގެ ސަރުކާރުތަކުން މި ކަންކަމުން ސަލާމަތްކުރުން ޖެހެއެވެ.

ބަޔަކު ހަމައެކަނި މުއާމަލާތް ވަސީލަތެއް ނޫނެވެ. އޭގެ ކުލަވަރުތަކުގެ ބާރުގަދަ ފޮނުވާލައި ވަސް މައެވެ. ފުރުޞަތު އަމިއްލަ ނަފުސާ ގުޅޭ (ޕުރެސަނަލް އައިޑެންޓިޓީ) ދުނިޔޭ ގޮތާއި، ބޭރުގެ ސަގާފީ ނުވަތަ ސިޔާސީ ތަފާތަށް (ގައުމީ ހަމަސީއްޔާ) އެއްގޮތަށް

ގޮތް، ބައްޓަން ކުރުމުގައި ބަހަކީ މުހިންމު ދައުރެއް އަދާކުރާ އެއްޗެކެވެ (ސްޓަބްސް، 2000؛ ހޯލް، 1996). ސްޓަބްސްއާއި ހޯލް ފަދަ އިލްމުވެރިން، ބަހާއި ކަލްޗަރަލް ދުރުދުރު އަސްލަ ހަރުދަނާ ގުޅުމާއި، ހާއްސަކޮށް ހިފަހައްޓައިގެން ހުރުމާއި، ބަލަނަވެރުމުގެ ސަބަބުން ބަހުގެ ގުޅުމުގެ މައްޗަށް ނުފޫޒުގަދަ ވިސްނުންތަކެއް ހުށަހަޅައިދީފައެވެ.

ހޯލް (1996) އިތުރަށް ފާހަގަކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި އިސްތިއުމާރީ ވެރިކަމުގެ ދައުރު ނިމުމަށް ފަހު (މިސާލަކަށް ޖަނޫބީ އާފްރިކާ، އިންޑިއާގެ ހިސާބު)، އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ބަހެއްގެ ގޮތުގައި އިނގިރޭސިބަސް ދައުރުކުރާ ދައުލަތަކީ އެއްބައިވަންތަކަން އިތުރުކުރުމެވެ. މިގޮތުން އިންޑިޕެންޑެންސް ލިބުމަށް ފަހު، 1948ގައި ބޭނުމުން ކުރިއަށް ބައްދަލުކުރި އިންޑިޕެންޑެންސް ނުލިބުމަށް ފަހު ބަހަށް އަދި ދައުލަތުގެ ބަހަކަށް އިންޑިޕެންޑެންސް ލިބިގެން ނިޒާމީ ގޮތުގައި ވެސް ރައްޔިތުންނަށް ބޭނުންކުރާ މައިގަނޑު ބަހަކީ އިންޑިޕެންޑެންސް ބަސްކަމަށް ހަމަޖެހުނީއެވެ (ޖޯއިން، 2020). ބަހަކީ އަމިއްލަ ފަރުދުންނާއި ޖަމާއަތްތަކުން ކަލްޗަރަލް އައިޑެންޓިޓީ ބޭނުން ދައްކައިދޭ އެއްޗެކެވެ. އެހެންކަމުން ގައުމިއްޔަތު ޝުއޫރާ ދައުލަތުން ބޭނުންކުރާ ބަހަކީ އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ބަހެއް ކަމުގައި އޮތުމަށް ދައުލަތުން މަސައްކަތްކުރެއެވެ.

ބަހުގެ ވިސްނުމާއި ކަލްޗަރަލް ތަރިކައިގެ މައްޗަށް ޖާނަލް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފުރާވަރުގެ ކުރިން ބަސް ބޭނުންކުރާ ގޮތް ދެނެގަތުމަށް ދިރާސާކުރެވިފައި، މުޙައްމަދު (2024) ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި، ދިވެހިރާއްޖެއަކީ އިނގިރޭސިބަސް ހާއްސަ ދަރުސްތަކުގައި ވެސް އެކި ގޮތްގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ދެބަސް ބަލައިގަނެ ދެބަހުން ކިޔަވާ ތަނެއް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި އިނގިރޭސިބަހަށް ނުފޫޒު ފޯރާ ބޭރު ފުރުސަތުތަކުގެ ގޮތުން މެދުނުކެނޑި، ދިވެހިބަހަށް ހާސިލްވެފައިވާ ފަރަގެއް ފާހަގަވެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިނގިރޭސިބަހުން އިސްކޫލުތަކުގައި ކިޔަވައިދޭން ބިނާ ކުރެވިފައި، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދިވެހިބަހަށް ބަދަލު ގެނެވުނު ސަބަބުތަކުގައި ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުމުގައި ހިތްވަރު ހުރި އެއްބަސްވުމެއް ނެތެވެ. މި ދިރާސާގެ ހަމަޖެހިފައިވާ ބައްޔަކީ، މުއައްސަސާތަކުގެ ފެންވަރު ފާހަގަކުރުމާ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދިވެހިބަސް ހަރުދަނާކުރުމަށް ވާ ރާވާތަކުގެ ހިމާޔަތް ކުރުމަށް ޤައުމީ ބަހުގެ ބާރު ކުޑަކުރާ ފިޔަވަޅުތަކުގެ ސަބަބުން ބަދަލުތަކެއް އެބައޮތެވެ. އެހެނީ އިނގިރޭސިބަހުގެ ބަހަކީ އިސްތިއުމާރީ ބަޔާ އެކު، މިސްރަފު ބަދަލުކުރަން ވާން އިނގިރޭސި ބަހުގެ ނުފޫޒު އިންތިޒާމް ފުރިހަމައެވެ.

ބަހާއި އިސްތިއުމާރު

ފިލިޕްސަން (1992)، ބަހާއި އިސްތިއުމާރު ('ލިންގްއިސްޓިކް އިމްޕީރިއަލިޒަމް') ގޮތުގައި ބަހާއި އަޑުވެރިކަމާ ބާރުގެ ގުޅުން ޚިޔާލުކުރުމެވެ. މިގޮތުގައި އިނގިރޭސި ބަސް މުޅި ދުނިޔޭގައި ފެތުރުމަކީ މިހިސާބު ގޮތުގައި ހަމަހިމަނުނުކަން ނުނުބައިވެރިއާއި އެއް ސިޔާސީ އަދި ސަޤާފީ ބާރުވެރިކަމުގެ ތަރުހީބު ގެއްލުމާއި ކަމެއެވެ. މިގޮތުގެ އިތުރަށް ފިލިޕްސަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ބައިނަލްއަޤުވާމީ މައިދާނުގައި އިނގިރޭސިބަހަކީ ދުނިޔޭއަށް ކުރިއެރުމާއި ގުޅިގެން ދުނިޔޭގެ މުޢާމަލާތުގައި ބޭނުމް، އިޖްތިމާއީ ބާއްޒަތު ދުނިޔޭއަށް ފާއިދާކުރާ ވަރަކަށް ދުނިޔޭގެ ކުލުތިއަށް އެކި ޤައުމުތަކުގެ ގޮތުން އިނގިރޭސިބަހުގެ ފަރުދީ ކަމުގައި އިނގިރޭސިބަސް ފުރަތަމަ ބަހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ ބޭރުގެ ބޭނުމެވެ. އެހެނީ ދުނިޔޭގެ އާބާ ކަނޑައެޅިގެންވާ ޤައުމުގައި އިނގިރޭސިބަސް ފިޔަވަޅުތަކަށް އެއީ މި ތަންތަނުގެ ބާއްޒަތު ('އޮލިމް ޕާސްޓާ ކުދި') ގޮތުގައެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހާލަތަށް ސަރަޙައްދުގެ އިރު ވެސް މިހެން ބާރުދެއްވައެވެ. އެހެނީ، ކެނެޑާން (1995) ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިނގިރޭސި ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި ވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބޭފުޅުންގެ ދަރިންނަށް ޚާއްޞަކޮށް ތިބެގެން އިނގިރޭސި ތަޢުލީމު އުސޫލުތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރާ ބޭނުމެވެ. އެހެންކަމުން ދައުލަތުގެ މާދަރީބަހަށް ބާރުދެވޭ ސަބަބު އިނގިރޭސިބަހުގެ ދަސްކުރުމަށް މުދާލު ބާރުބޮޑުކުރާ ވަރު އިސްތިއުމާރީ ނިޒާމުގެ ބާރުބޭނުންކޮށް، މިވެސް މިސާލަކީ އޮފީހާ ސަރުކާރުތަކުގައި އިސްތިއުމާރީ މާދަރީބަހުގެ ނިޒާމު ނޯބެލްގައި ހިމެނޭ ގޮތެވެ. މިއަށް ބާރު ގައުމީ ސިޔާސަތު ކެނެޑާ (2016) ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ފަދައެވެ.

ބަހާއި އިލްމުވެރިން ވަނީ ފިލިޕްސަންގެ (1992) މަސައްކަތް ފާހަގަކޮށް، ބަހާއި އިސްތިއުމާރާއި އިސްތިއުމާރީ ފާހަގަ ސަޖެސްޓުކޮށްފައި 'ޑައިގްލޮސިކް' އެޕްރޯޗެއް ގެނެސްދީފައެވެ. މިގޮތުން ޕެނިކުކް(1994) ވަނީ

އިނގިރޭސިބަހަކީ ހަމައެކަނި ފުޅާ އެއްބައިނަލްއަގުވާމީ ދުނިޔޭ ވަނަވަރުން ފާޅުވެފައިވާ، އަދި ބަދަލުވަމުން އައި ސަގާފީ އަދި ސިޔާސީ ކޮންޓެކްސްޓް ތަފާތުވުމާއެކު ބޭނުންކުރާ އެއްބަސް ކަމުގައި ވެސް ވިދާޅުވެފައެވެ. ހާއްސަކޮށް ހެޔޮ އިސްތިއުމާރީ ބާރުގެ ދަށުން ގޮސް ޚާއްޞަ ގައުމުތަކުގައި އިނގިރޭސިބަސް ބޭނުންކުރާ ގޮތް ދުނިޔޭގެ، މިހެން އިތުރުން ސަރަހައްދީ ގޮތުން ފެތުރިފައެވެ. މިގޮތުން، އިނގިރޭސިން އަމިއްލަބަހަކީ ގައުމުތަކުގައި އިނގިރޭސިބަހަށް އިސްކަންދޭ މިންވަރު ބޮޑުކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ (ސޮފްޓްސިޕީ، 2012). އިނގިރޭސިބަހަކީ ހަމައެކަނި މުއާމަލާތު އެކުލަވާ ނޫން ކަމަކާއި އަދި ސަގާފީ، އިގްތިސާދީ އަދި ސިޔާސީ ފުދުންތެރިކަމު އެކުލަވާލެވޭ ޑިސްކޯސް އަކަން ވެސް ފެނިގެންދާ (1994) ބައިނަލްއަގުވާމީ ވެއެވެ.

ޖެންކިންސް (2007) އަދި ގަލްލޯވޭ އާއި ރޯޒް (2015) ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި އިނގިރޭސިބަހަކީ މިހާރު ހަމައެކަނި އިސްތިއުމާރީ ބަހެއް ނޫނެވެ. އޭގެ އިތުރުން އިނގިރޭސިބަހަކީ މާދަރީބަހުގެ ތެރޭގައި ވެސް، ބަހުގެ އަހުލުވެރިން 'ސްޓޭންޑަޑް'، އަބަދުގެ މައިބަހުގެ ޖޭގެ ހުރިހާ ގޮތަކާ ބަރާބަރު ބަހެކެވެ. މިގެ އިތުރުން ޖެންކިންސް (2007) ވިދާޅުވަނީ އިނގިރޭސިބަހަކީ ބަލަން ދުނިޔޭގެ 'ލިންގުއާ ފްރޭންކާ'އެކެވެ. މާނައަކީ، އެކިއެކި ފަރުބަދަގެ އަހުލުވެރިންގެ ދެމެދު މުއާމަލާތްކުރާއިރު ބޭނުންކުރާ، ގިނަ މީހުންނަށް ދެނެގަތުމަށް ބަހެއްގެ ގޮތުގައި އިނގިރޭސިބަސް އާންމުވެފައި ވެއެވެ. އެހެންކަމުން ގައުމުތަކުގެ ކުލަވަރުތަކުން އިނގިރޭސިބަހުގެ އަސަރުފޯރާފައި މިވަނީ އިތުރުވެފައެވެ.

ޖޭކިންސަން (1995) ބައިނަލްއަގުވާމީ ގޮތުގައި ދުނިޔޭގެ އިގްތިސާދީ ފުރަޞަތުތަކުގެ ސަބަބުން ތައުލީމީ ނިޒާމުތަކުގައި އިނގިރޭސިބަހުގެ ބޭނުން ވަރަށް ބޮޑެވެ. މިގޮތުން އާސިޔާގައި އިނގިރޭސިބަހުން ތައުލީމުދިނުމާއި މާދަރީބަސްބަހުގެ ހަމަހަމަކަމާ ދުރުވެދިއުމާ ނުތަނަވަސްކަން ބޮޑުކަމުގައި ލިޔެ އަދި މާޓިން (2005) މި ބޮޑުމީހުން ވަކާލާތުކުރައްވައި ލިޔުއްވާފައި ވެއެވެ. މިކަމުން އިތުރަށް ބޭރު ލިބޭނީ، އާސިޔާއާއި އެފްރިކާގެ އާލާ ތައުލީމީ ނިޒާމުތަކުގެ ތައުލީމީ ސިޔާސަތުތަކުގެ ސަބަބުން މާދަރީ ބަސްބަސް ނިކަމެތިވެފައިވާކަން ޖޭކިންސަން ޖޭސީއާއި ލިޔުއްވާފައި ވުމުންނެވެ. ހަމައެހެންމެ، 'ލިންގުއިސްޓިކް އިމްޕީރިއަލިޒަމް' (ބަހަކީ އަމިއްލަކަން) އަދި 'ލިންގުއިސްޓިކް ޖެނޯސައިޑް' (ބަހަކީ ނަސްލުކުށުގެ ޢަމަލުން) މި ދެ މަފްހޫމު ހާމަކުރުމުން އެކުލަވޭ ބަހުގެ 'އިމްޕީރިއަލިޒަމް' (ބަހުގެ އަމިއްލަކަން) ކަމުގައި، ވެސް ހުރިބަސްކަނޑު، ތައުލީމީ ނިޒާމުތަކުގައި މިސްރުގަ ބަސްބަސް ނިކަމެތިކަން، ބާރުވެރުން ގާތްވެރިވެންކަމުން ސްކުޓްނަބް-ކަންގަސް (2000) ވެސް ބައިނަލްއަގުވާމީ ވިދާޅުވެއެވެ. މިގެ އާހާރު ނަތީޖާއަކީ ތައުލީމީ ނިޒާމުގެ ބާރުވާ ބަސްބަސް ބޭނުންކުރާތީ މިހެން މަދުވުމުން ގެނެސް އެ ބަސްބަސް ގެއްލިދާ ހަވާސާއިން ވެސް ބޭރުވެ، ނަތީޖާއެއްގޮތުން މިއީ ފިލިޕްސަން (1992) ވިދާޅުވާ، ބަހަކީ އިސްތިއުމާރު ފުއްދައިދޭ ގޮތަކަށް ކަން ކަމުގައި އަދި ދަށުން ހިތްވަރުދިނުމުގައި ދެންނެވިދާނެއެވެ.

ބައިނަލްއަގުވާމީ މައި ބަސް، އިނގިރޭސި ބަސް

ދުނިޔޭގެ އެކި ބަސްބަހުގެ މައްޗަށް، ހާއްސަކޮށް މިސްރުގު ބަސްބަހުގެ މައްޗަށް، ބައިނަލްއަގުވާމީ ބަސްބަހުގެ ނުފޫޒު ފެތުރިފައިވާން މިއީ ފެންނަން އޮތް ހަގީގަތެކެވެ (ފިލިޕްސަން، 1992). ބަހެއް ބައިނަލްއަގުވާމީ ބަހަކަށް ސަބަބުތަކެއް އިތުރުވެފައި ދާހިޔާކަމުގައެވެ. މިގޮތުން ކްރިސްޓަލް (1986) ހުށަހަޅުއްވާ ގޮތުގައި ބައިނަލްއަގުވާމީ ބަހަކީ، އެ ބަހުގެ އަހުލުވެރިން ފުދިގެން، އެހެން ބަސްބަހުން ވަކިކުރެވޭ ގާބިލް ބަލާ އެ ބަސް ބައިނަލްއަގުވާ ބަހެކެވެ. އެއާ ޚިލާފަށް ގޮތުގައި މި އަސާސުން، އެކަން ދެނެގަނެވޭ މިންވަރު ސިޔާސީ ހަމަތަކަށް އިނގިރޭސިބަސްބަހެވެ. ކްރިސްޓަލް (2000) ދެކޭގޮތުގައި ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި، ގައުމުތަކުގެ ބައިނަލްއަގުވާ ބަހަކަށް ބައިނަލްއަގުވާމީ ދަރަޖަ ލިބޭނީ، އެ ބަހަކީ އެ ގައުމުތަކުގެ ހާއްސަ މަގާމެއް ދެވިފައިވާ ބަހަކަށް ވުމުންނެވެ. މި ހާއްސަ މަގާމަކީ، އެ ބަސް ރަސްމީ ބަހެއްގެ ގޮތުގައި ބައިނަލްއަގުވާމީ ވާހަކަ ދެކެވިދާނެއެވެ. ނުވަތަ އެ ބަހަކީ ތައުލީމީ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ބަހަކަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ބަހަކަށް ދެއްކުމުގައި އިސްކަންދޭ ބަހަކަށް ހެދުމެވެ.

ދިވެހިންގެ ބައިނަލްއަގުވާމީ ބަހެއްގެ ގޮތުގައި އިނގިރޭސިބަސް ހިމެނިފައިވުމުން 'މާސް ކޮމިއުނިކޭޝަން' ކުރިއަރުވުމުގައި މުޅިއާ އަދި އިންޓަނެޓުގައި އިނގިރޭސިބަސް ފެތުރި ވަނީ މަދި ބަސް ކަމުގައެވެ (ފިލިޕްސަން، 1992). އިނގިރޭސިބަހުން ފާހަގަކުރެވޭ މިހެން ވީނަމަވެސް ހަމައެކަނި އިނގިރޭސިބަހުގެ އަހުލުވެރިވުން ހިމެނޭ ގޮތުގައި އެކަށީގެންވާނެ ކަމެއް ކަމަށް ކަޗްރު (1986) ފާހަގަކުރައްވައެވެ. މިގޮތުން ކަޗްރުގެ "ކޮންސެންޓްރިކް ސަރކަލް"ގައި ހިމެނޭ އެތެރޭ ބައިގައި ("އިނަރ ސަރކަލް"ގައި) ހިމެނޭނީ އިނގިރޭސިބަސް ފުރަތަމަ ބަހެއްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ ގައުމުތަކެވެ. އަދި ބޭރު ބައިގައި ("އައުޓަރ ސަރކަލް"ގައި) ހިމެނޭނީ އިނގިރޭސިބަސް ދެވަނަ ބަހެއްގެ ގޮތުގައި ނުވަތަ ދަރިވަރު ބަހެއްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ ގައުމުތަކެވެ. އަދި ފުޅާވާ ބައި ("އެކްސްޕޭންޑިންގ ސަރކަލް") ތެރޭގައި ހިމެނޭނީ އިނގިރޭސިބަހަކީ ފުރައްސާރަ ބަހެއްގެ ('ފޮރިން ލޭންގުއޭޖް') ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ ގައުމުތަކެވެ (ކްރިސްޓަލް، 2003). މި ހަމައެކަމަކުން ދިވެހިރާއްޖެ ހިމެނޭނީ ބޭރު ބައިގައެވެ. އެއީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި، އިނގިރޭސިބަހަކީ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެ އިދާރީ ބަހުގެ ގޮތުގައި އެތައްދުވަހެއް ބޭނުންކުރާތީއެވެ.

ކަޗްރު (1986) ބަޔާންކުރެއްވިފައިވާ "ކޮންސެންޓްރިކް ސަރކަލް" މޮޑެލްއަށް ރަނގަޅަށް ފާއިތުވެދިޔަ މުޅި ޒަމާނުގައި އަދިވެސް ގަވާ ގައުމުތަކުގައި މިހާރު ވެސް އެ މޮޑެލް ނުކުތުރެވިފައެވެ. މިގޮތުން އިސްތިއުމާރީ ސަރަހައްދު މި މޮޑެލްތަކުގައި ހިމެނޭ ގައުމުތައް ވެސް ހިމެނެއެވެ. މިފަދަ ގައުމުތަކުގެ ގަވާއިދު ކަނޑައަޅާފައިވަނީ ބޭރުގެ އަސަރުތަކުގެ ދަށުން ހުރި ގޮތަށެވެ. މިގޮތުން ފާހަގަކުރެވޭ އެއް ސަރަހައްދަކީ އެފްރިކާގެ ގައުމުތަކެވެ. އިސްތިއުމާރީ ސަރަހައްދުން އެފްރިކާގެ ސަރަހައްދުގައި ބަހަށް އަސަރުކުރި މިންވަރު ފިރިޝަސް (2010) ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އެފްރިކާގެ ތަރިކައިން ހުއްޓުވުމަށް ތަރައްގީ ފަރާތްތަކުން އެފްރިކާގެ 'ލިޖަރު ސިސްޓަމް' ކޮށުގެން ދިޔުމުގެ ސަރަހައްދުތަކުން ފިރިޝަސް ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އިސްތިއުމާރީ ގައުމުތަކުން ދުނިޔޭގައި ބޮޑެތި ގައުމުތަކުގެ ތަރައްގީ ނިޒާމުގެ ތަރުތީބުތައް އެކުލެވޭ ބަސްބަސް ވަނުމުން އެއް، އިގްތިސާދީ ގޮތުން އެބަހިމެނުން ބާރުވެރިވުމުން ޖުޑީ ވަރަށް ބޮޑު ހިތްވަރާއެކު (ފިރިޝަސް، 2010). މީގެ ނަތީޖާއަކަށް އިނގިރޭސިބަހަކީ އަގުހުރި ބަހެއްކަމަށް ދެކި، އެފްރިކާގެ ކުދިންނަށް އިނގިރޭސިބަސް ދަސްކުރުމުގެ ފުރުޞަތު އެފްރިކާގެ ސަރުކާރުތަކުން އެކި ގައުމުތަކުގެ މަދަރުސާތަކުން ދޭން ފެށިއެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން އެފްރިކާގެ މަހައްލީ އަދަބިއްޔާތުން އެ ބަސްތަކުގެ މާތް ބަހުން ފާހަގަކުރެވުނު ތަނެއް ނެތްވުމާއި ބަސްތައް މި ސަރަހައްދު އެކަށް އެތަނުގެ އާބާދީ ބަހަކަށް މީގެ އިސްތިއުމާރީ ސަރަހައްދުގެ ފިރިޝަސް (2010) ބަޔާންކުރައްވައެވެ. ނަތީޖާއަކީ ފަހު އެފްރިކާގެ ހަމައެކަނި ބިލުކޮޅު ބަހަށް މަޖުބޫރުވުން ދިމާވެފައިވާ، ބަހެއް ގޮތުން ދުނިޔޭގެ އެކުނދުގެ ސަގާފަތް ނެތިދިއުމާއި، އެކުދިންގެ ސަގާފީ ގުޅުން، އަދަބު އާދައި ބިދޭސީ ގޮތްކުރުން ދިއުމެވެ (ފިރިޝަސް، 2010).

ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިނގިރޭސިބަހުން ފުޅާވެ ބޭނުންކުރެވުމުގެ ނަތީޖާއަކީ ގައުމުތަކުގެ އަދިއަކަށް ބަސްބަހާއި އިނގިރޭސިބަސް މުސްތަގްބަލުގައި އިތުރުވެގެންދާނެއެވެ. މިގޮތުން މިހާރު އެންމެ ފުޅާކޮށް ދުނިޔޭގެ ދަރިވަރުންގެ ދުނިޔެވީ ތަރައްގީއެވެ. މިގޮތުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ މުޢާމަލާތު ވެސް ބަސް މައުލޫމާތު އިތުރުވާ (ޝަރީފް، 2018). މުޢާމަލާތު ބަސް މައުލޫމާތު އިތުރުވުމުގައި ވެސް ސަރަހައްދުތަކުން ހިނގައެވެ. މިގޮތުން ރާއްޖޭގައި މި ހާލަތު ދިރާސާކުރުމުގައި އަދި ކަންކަމުން ބޭނުންވާ ދިވެހިބަހުގެ ޚަޒާނާ ބަހުގެ ގޮތުގައި ޝަރީފް އަދި ރިޝާން، (2024). މުޢާމަލާތު ގައުމުތަކުގެ ބަހުގެ ސިޔާސަތުތައް އެކުލަވައިލުމާ ގުޅިގެން ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި އެކުލަވާލާ މުޤައްރަރު އެއް ދާއިރާގައި (ރަޝީދު، 2010) ވާއިރު، މުޢާމަލާތު އަދިއެކަ ބަހާއި ބަސް ނިޒާމުގެ ސަގާފީ ނިޒާމު ބަލަހައްޓައެވެ. މިގޮތުން ގައުމުތަކުގައި މުޢާމަލާތު ގޮތް ސިޔާސަތުގެ އެ ގައުމުތަކުގެ ބަހުގެ ސަގާފަތް ދެކޭ ގޮތް ބޭނުންކުރުން ޤާނޫނު ސިޔާސަތުތައް ހެދުމާ ދިރާސާކުރެވެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ބޭނުންކުރާ މަޤްބޫލު މުޢާމަލާތު ކުރަންތަކަށް (2008) ބަޔާންކޮށްދެއްވައި ދިވެހިބަސް ދަސްކުރަން ބަހެއް ވެސް (2010) ދިވެހިބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ބޭނުން ބާރުއަޅައެވެ. މިގޮތުން ކަންކަމުގެ ބާރު ގައުމުތަކުން ސަގާފަތް ސަގާފީ ގައުމީ އިނގިރޭސިބަހުގެ ދިވެހިރާއްޖޭ ބޭނުންކުރުން އިތުރުކުރުމުން ދިޔައީ އެކި އެހެން ގައުމުތަކުގެ ވެރި ބަސްތަކަށް

ބޭޒިކް ގޮންޖެހުންތައް ކުރިމަތިވުމުގެ.

ދުނިޔޭގެ އެކި ގައުމުތަކުގައި އިނގިރޭސިބަސް ދެވަނަ ބަހެއްގެ ގޮތުގައި ވާއިރު، މިއަދު އެކި ނަންނަމުގައި ހަދަންޖެހޭ އިނގިރޭސިބަހުގެ އެކި އިމްތިޙާންތަކަށް ގައުމުތަކުން އެތައް ހާލަތުގައި ކުރަންޖެހެއެވެ. މިގޮތުން އިނގިރޭސިބަހުން މަތީ ތައުލީމު ހާސިލުކުރުމަށް ސެކަންޑަރީ ހަދަން ޖެހޭ 'އިންޓަނޭޝަނަލް އިންގްލިޝް ލެންގްއޭޖް ޓެސްޓިންގ ސިސްޓަމް' (އައި.އީ.ޓީ.އެސް.)، ޓެސްޓް އޮފް އިންގްލިޝް އިން އިންޓަނޭޝަނަލް (އޭޓީ.ސީ.އީ.)، ސްޓޭޓް ޓެސްޓް އޮފް އިންގްލިޝް އޭޒް އަ ފޮރިން ލޭންގްއޭޖް (ސީ.ޓީ.ޓީ.) ފަދަ އިމްތިޙާންތަކަށް އެތައް ހަރަދެއް ކުރަންޖެހެއެވެ.

ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތު

ދިވެހިބަހާ ބެހޭގޮތުން މިހާރު ބާރުގަދަކޮށްދޭ، ދިވެހިބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ޤާނޫނު، 2011 ވަނަ އަހަރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކޮށްފައިވާ ސިޔާސަތު ކަމަށްވާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ޤާނޫނު (2011)، ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2011 އެވެ. އެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮތީ "މި ސިޔާސަތުގެ މައިގަނޑު މަޤްޞަދަކީ، ދިވެހި ގައުމިއްޔަތުގެ އަސްލު މިނިވަން އެއް އަސާސީ އަމާނާތެއް ކަމުގައިވާ ދިވެހިބަސް ހިފަހައްޓައި ހިމާޔަތްކުރުމާއި އެކު، ބަސް ތަރައްޤީކޮށް ކުރިއަރުވައި، އަންނަނިވި ޒިންމާތަކުގެ ދާއިރާއެއްގައި ވާޖިބު ހިމާޔަތްކުރުމެވެ" (ސ. 3). މި ޤާނޫނުން ޙަވާލުވާ ގޮތުގައި ދައުލަތުގެ އެންމެހައި މުއައްސަސާތަކުގައި، ޢާންމު ސަރަހައްދުތަކުގައި، އިދާރާތަކުން ދިވެހިބަހުން އަމަލުކުރަން ޖެހޭ އެންމެހައި ޚިދުމަތްތައް ހުންނަން ޖެހޭނީ ދިވެހިބަހުންނެވެ.

މީގެ އިތުރުން އެ ޤާނޫނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާ ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ:

(ހ) ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހިންގާ ކޮންމެ މަދަރުސާއެއްގައި ދިވެހިބަސް މަޖުބޫރު މާއްދާއެއްގެ ގޮތުގައި ކިޔަވައިދޭން ވާނެއެވެ

(ށ) ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކިޔަވައިދޭ އެންމެހައި މަރުޙަލާތަކުގައި، ޕްރައިމަރީތަކާއި، ލޯވަރ ސެކަންޑަރީތަކުން ހިނގާ 3 (ތިނެއް) އަހަރު ނުވަތަ އޭގެ ފަހުގެ މުއްދަތުގެ އަދި އޭގެ ކޮންމެ ކްލާހެއްގައި ވެސް "ދިވެހިބަސް" ނުވަތަ ދިވެހި ތާރީޚާ ގުޅުންހުރި 1 (އެކެއް) މާއްދާ މަޖުބޫރު މާއްދާއެއްގެ ގޮތުގައި ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދޭން ވާނެއެވެ. (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ޤާނޫނު، 2011، ސ.3-9).

މި ޤާނޫނަށް މިހާރު އެތައް މާއްދާއެއް އެ ޤާނޫނުގައި ވެއެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތައުލީމީ ނިޒާމުގައި ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތު

1960 ގައި ދިވެހިރާއްޖެއަށް އިނގިރޭސިބަހުން ތައުލީމުދިނުން ވަނީ ތަޢާރަފުވެފައެވެ. ރާއްޖޭގައި އިނގިރޭސިބަހުން ތައުލީމުދިނުން ތަޢާރަފުވެ، މުޅި ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސްކޫލްތަކުގައި މިއަދު ކިޔަވައިދެވެނީ އިނގިރޭސިބަހުންނެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތައުލީމުގެ ޤައުމީ މަންހަޖުގެ ތަޢުލީމީ ފަލްސަފާ އަސާސީ "އިސްލާމީ އަގުދާ ފަރުދާ، އަދި ޖަމާޢަތްތަކާއި (ކޮމިއުނިޓީތަކާއި) ދިވެހިގައުމިއްޔަތު ދަމަހައްޓާ، ގާބިލު އަދި އަމިއްލަ ނަފްސަށް އިތުބާރުކުރާ ޒަރީއަތަކަށް ހެދުން" މެއެވެ (ނޭޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް އޮފް އެޑިޔުކޭޝަން، 2015، ސ. 16). ދިވެހިބަހަކީ ދިވެހި ގައުމިއްޔަތުގެ ރުކުނެއް ވީހިނދު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަރިވަރުންގެ ތައުލީމީ ހާސިލުގެ ބޭސް އިންސާނީއަގުތަކާއި ހިއްސާކުރަނީ އަހަރެންބަހުން އޮންނަންޖެހޭ ކަމަކީ، ދިވެހި ޤައުމީ މަންހަޖުގެ ތަރުތީބުގެ މަޤްސަދު ހާސިލުކުރުމަށް މި އުފެދޭ ސުވާލެވެ.

ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތު ތަންފީޒުކުރާ ގޮތުގައި މަދަރަސީ ނިޒާމުގައި ދިވެހިބަސް ކިޔަވައިދިނީ މާއްދާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ހަމީދު (2002) ފާހަގަކުރާ ގޮތުގައި، 1980 ގެ އަހަރުތަކުގެ ކުރީކޮޅުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތައުލީމީ ނިޒާމު ތަރައްޤީވުމުގައި އޮތީ ދިވެހިބަހަށް

އިސްކޫލްތަކުގައެވެ. ނަމަވެސް މިހާރު މި އިސްކޫލްތަކުވެސް ބަދަލުކުރެވިފައެވެ. އެހެނީ ރާއްޖޭގެ ސިޔާސަތު މިހާރު ބަދަލުކޮށްފައި ދިވެހި ދިވެހިބަހަށް ވުރެ ބޮޑަށް އިނގިރޭސިބަހަށް އިސްކޫލްތަކުގާ ޖާގަދެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތަޢުލީމީ ސިޔާސަތު 1960 އިން ފެށިގެން ފުރަތަމަ ބަހަކަށް ދިވެހިބަހާއި ދިވެހި ކުދިންގެ ހިތްތަކުގައި އިނގިރޭސިބަހަށް ޤަދަރުވެރި މަޤާމެއް ސަރަޙައްދުގައި ދެންނެވިދާނެއެވެ. 2011 ވަނަ އަހަރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ މަންހަޖަށް ގެނެސްނުން އުޅުނު ބަދަލުތަކާ އެކު ގްރޭޑު 11 އަދި 12 ގެ ދަރިވަރުންނަށް ދިވެހިބަހާއި އިސްލާމް މާއްދާ އިޚްތިޔާރީ މާއްދާއަކަށް ހެދުން ދިވެހި ވުޒާރާއިން އެގޮތަށް ބުނި ދިވެހިން ހިތާމަހާމަކުރަމުން ފާޅުކުރި އިރު (ޚަލީލް، 2011)، ދަރިވަރުންނަށް ހުރިހާ ގޮތަކުން މުޅި އޭ އަ ކުދިންގެ ތަރުބިޔަތު ތައުލީމު ދިވެހިބަހުން (އަ ކުދިންގެ މާދަރީބަހުން) ކިޔަވައިދިނުމަށް ކުރެވޭ މަސައްކަތް އިންތިޒާމުކުރުމަށް އަ ބައްދަލުވުމުގައި ހާމަކުރެވުނު ދަރަނިވެރިވުން އެއީ މާތްވެގެ ފުރަތަމަ އަދި ދަރިވަރުންގެ ޤާބިލުކަން ބޮޑު، އެހެން ދަރިވަރުކުރި ދިވެހިބަހުން މީހުންނާއި ދާއިރާތަކުން ކިޔަވައިދިނުން ބޭނުންވާއިރު (މުޙައްމަދު، 2013). ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2020 ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޑިޖީ-އިސްކޫލުތަކުން ފެށިގެން މަޑީސްކޫލާ ހަމައަށް ވެސް ކިޔަވައިދިނުމަށް ބޭނުންކުރާ ބަހަކީ އިނގިރޭސިބަހެވެ (މަޑިވިއަން ގެޒެޓް، 2020). ދިވެހިބަސް ކިޔަވައި ހަދައިކަމަކީ މާއްދާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

ބެންސަން (2010) ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ކިޔަވާގައި އުނގެނޭ ހުރިހާ ކަމެއް ސީދާ ގުޅިފައި ވަނީ ބަހާއެވެ. ކުދިންނަށް ކިޔަވައިދޭއިރު ގެއްލުމާއި ދިރާސާގައި އެ ބައިއެއް މާދަރީބަހަކީ އަސްލު މީހުން އަނގަބަހުންދޭގައި ވިހުނު، އަދިއެކަ މާދަރީބަސް ނޫނީ ބަހަކުން ތައުލީމު ހާސިލުކުރާ ދެވަނަ ކަނޑާ ހަބަރުބަހެއް ނުދެކޭ ކުދިންގެ ރަނގަޅަކަށް ދަރިވަރުންގެ ކިބައިގައި ކުޅަދާނަކަމާއި ގައިމީދަރީގެ ނޫޅޭ ކުދިންގޮތުގައި އެހެނެއް ވަރަށް ބޮޑު މަސައްކަތް ކުރުވައިދިނުން ދަތިވެގެންނެވެ. އެހެންކަމުން ދިވެހިބަހުގެ ސިއާސަތުގައި ހުރި ކަންކަން ހަރުދަނާކުރަ އެކު ތަންފީޒުކުރާ އިސްކޫލްތަކުގައި ދަރިވަރުންނަށް ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުން އިތުރުކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރުމަކީ މުހިންމު ކަމެކެވެ.

ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތު އަދަދު ގެއްލޭ ގޮތުގައި ތަންފީޒުކުރުމުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ މުދައްރިސީ ތަރުބިއްޔަތުގެ ދައުރު މަސްއޫލިއްޔަތު ހިމެނެ އެތައް ބަރާބަރު ނަމަވެސް، އަމަލީގޮތުން ދިވެހިބަހަށް އިސްކޫލް ނިޒާމުގައި ފުރުޞަތުދެނީ އިންތިހާ ކުޑަކޮށްފައިވާތީއެވެ (ސައީދު، 2019). މިގޮތުން ދިވެހިބަހަށް އިސްކޫލުތަކުގައި ޤާނޫނީ ޙިމާޔަތް ކަނޑައަޅާ އެއްވެސް ތަންފީޒުކުރުމުގައި ބޭނުން ގަވާއިދުތަކާއި ހުރިހާ ސަރުކާރުގައި ދިވެހިބަހަށް ދޭތެ ޖާގައެއް ނެތި ކަމެއް ފުރުޞަތު ވިސްނަން ޖެހިފައިވާ ކަމެކެވެ.

މީގެ އިތުރުން ދިވެހިރާއްޖޭ ގައި ތަރުބިއްޔަ ވެސް ބޮޑުން ބިނާވެފައި އޮތީ އިނގިރޭސި ތަރުބިއްޔަތު މަޢުލޫމާތުގައި ދެންނެވިދާނެއެވެ. ނަމަވެސް ކުދިންނަކަށް ޚާއްޞަކޮށް ޓީޗަރުންނަށް ފުރުސަތު އަ ޓީޗަރުތަކުގެ ތަރުބިއްޔަތުގައި ވެސް އަ އަދިއެކަނި ބަހަކުން އިސްކޫލުތަކުގެ ދާއިރާއެވެ. މީގެ އެއް މިސާލަކީ މަޑިސްކޫލުގެ ޓީޗަރސްޓްރޭނިންގ ކޯސްތަކެވެ. މިއީ އަ ޓީޗަރުން ތަމްރީނުކުރީ. މި ތަމްރީނުކުރިއިރު ފަރުވާކުރެވުނު މަޑިހަރުދާ ކިޔަވައިދޭ މުއައްސަސާ ދިވެހިބަހުގެ ފަރުވާތަކު ގެ ކަނޑާ (ޚަލީލް، 1987). ދިވެހިބަހުގެ ހުރިހާ ހަރުދަނާކުރުމަށް ވެސް އަމިއްލަ ބަހަކީ އިސްކޫލުތަކުގައި އަމިއްލަ ބަހުގެ ގޮތުން މުޤީމުވާގޮތަ އިތުރުކުރުން ކުރަންޖެހޭ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ.

ބަހުގެމަގު

ބަހުގެމަގަކީ ވެރިއެއްގެ މާކަރުގެ ފުދޭ ގިނަގުނަ ކުރަ ކިރިޔާފަދަ ބަހެއް ދަރިއް ތަރުޖަމާކުރި ގޮތެވެ. ޙުސެއިނާއި ޝަރީފް (1997) ޝާއިޢުކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި ބަހުގެމަގު ('ތިންވާ ނަސީރު ނިޒާމާއި ނަމްބަރު') އެފޮތުގައި "ހަމަ ނަހުވުގެ ސިފަތަކުގައި ކުރުނަ ނިސްބަތާއި، އިޝާރާތާއި، ބާރުތަކާއި، މައިދާނާއި، ޕްރޯނައުން ނަމާއި، ހަމަ ފެންވަރުތަކުގެ ނަމާއި، ނަންބަރު އަދި

ސަރުކާރުގެ އޮފީސްތަކުގައި ހުންނަ ނިޝާންތައް އެކުވެގެންނެވެ" (ސ. 25؛ އަމިއްލަ ތަރުޖަމާ). ބަހަވީމަކައިން ފެންނަ ނިޝާންތަކުގައި ބަސް ހުރުމަކީ މައުލޫމާތާއި އެކި މަޤްސަދުތައް ވެސް ހާސިލުކުރުމަށް ކަމުގައި ލޭންޑްރީއާއި ބޫރިސް (1997) އަދި ސްޕޮލްސްކީ (2012) ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައެވެ. މިގޮތުން، ފިހާރަތަކާއި، އުފެއްދުންތަކާއި ނުވަތަ ގަވާއިދުތަކާ ބެހޭ އަގުތަކާ މައުލޫމާތުތައް ނިޝާންތަކުން ފޯރުކޮށްދޭ އިރު، ވަކި ސަރަހައްދެއްގައި ބޭނުންކުރާ ބަހެއް ނުވަތަ ޖަމާޢަތެއްގެ ބާރާއި، ކުލަވަރުތަކާއި، ހާލަތު ބަދަލުވުން ދެނެގަތުމުގައި ވެސް މި ނިޝާންތަކުން ފޯރުކޮށްދެއެވެ. ގޯޓާ (2006) ބަޔާންކުރައްވައިފައިވާ ނިޝާންތަކުގައި ބަހުގެ ގޮތުން، އެ ތަނެއްގެ ކުލަވަރުތަކާއި ސަޤާފަތް ދެނެވިދާނެއެވެ. ގޯޓާ އިތުރަށް ފާހަގަކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި އާންމު ތަންތަނުގައި ބަހަވީމަކައި ކުރުމުން ހުރަހަގައިދިޔައީ ހުންނަނީ ވެސް ސަރުކާރު، އިޤްތިޞާދީ، ސިޔާސީ، އަދި އިޖުތިމާޢީ ހާލަތު ދެއްކުވައިދޭ ގޮތުން. އެހެންކަމުން އެ ޤައުމެއްގެ ބަހަވީމަކައިން ފެންނަނީ އެ ބަޔަކު ބޭނުންކުރާ ބަސްބަހެވެ. ބަހަވީމަކައިދީ ވެސް ޤައުމުގެ އަމިއްލަ ބަސްބަސް ދިރުވައި އަހުލުވެރިކުރުމަށް ގޮތް ހޯދުމަށް ތަނަވަސްކޮށް ދެއެވެ. ދިވެހިބަހުގެ ބަހަވީމަކައިން ފެންނަ ނަންބޯޑުތަކުގައި ބަސް ބޭނުންކުރާ ގޮތުގެ ސިޔާސަތު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ޤާނޫނުގައި (2011) ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން އެ ޤާނޫނުގެ ދިހަވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކާއި މުއައްސަސާތަކާއި، އޮފީސްތަކާއި، އިދާރާތަކާއި، ތަންތަނުގެ ނަންތަކުގެ ނަންބޯޑު ތައްޔާރުކުރާއިރު ދިވެހިބަހަށް އިސްކަން ދޭންވާނެއެވެ. މި ސިޔާސަތު ތަންފީޒުވާ ނަމަ، ދިވެހިބަހަށް ދޭ މަޤާމުއިން ފެންނަން ހުންނަންވާނީ ދިވެހިބަހުގެ ނިޝާންތަކަށް ދެއްވަނީ އެއްވަނަ ބަހަށެވެ، ދިވެހިބަހަށް އިސްކަންދީފައެވެ.

ދިރާސީ ހުސްކަން

ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދިވެހިބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ޤާނޫނުން (2011) ހާޞިލުކުރެވެއެވެ. އަދި ދިވެހިބަސް ހިމާޔަތްކުރުމަށް ކުރަމުންދާ ޖަހުދު ދިވެހިބަހަށް ތަރުޖަމާކުރުމަށް، ދިވެހިބަހަށް ދިވެހިބަހުގެ އިސްކަންދިނުމުގެ ޤާނޫނު މަސްއޫލިއްޔަތު ދައުރު ގިނަ ސަރުކާރުގެ ތަރުޖަމާތައް އޮތް ދިވެހިބަހަށް ހިމާޔަތްކުރުމުގެ 1960 ގެ އަހަރުތަކުން ފެށިގެން ދިވެހިބަހަށް ތަޢާރަފްވި އިނގިރޭސިބަހަށް ބަދަލުވެގެން އައުމަކީ ދިވެހި ބަސް ބަލަހައްޓާ ފަރާތްތަކުގައި ޚާއްޞަ ފާހަގަކުރެވުނު އިނގިރޭސިބަހަށް ބަދަލުވެ، އިނގިރޭސިބަސް ބޭނުންކުރުން އިތުރުވެފައިވާ ގޮތުގެ ދިވެހިބަހަށް ބޭނުމި ދެވަނަ ބަހެއްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވެއެވެ. ދިވެހިބަހާއި އެކުގައި ބަސްބަސް މައުސޫލުކުރެވުން ވަރަށް ގިނައެވެ، ދިވެހިބަހަށް ވުރެ ބޭރުގެ އިނގިރޭސިބަސް ދިވެހި މުޖުތަމަޢުގައި ބޭނުންކުރާ މިންވަރު ދަށްކޮށް ދިރާސާއެއް ކުރެވިފައިވާ ބަހުރުވަ (ޙަސަންއާއި ބައިވެރިން، 2025). އެހެންކަމުން އިނގިރޭސިބަސް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ފުޅާވެފައިވާ މިންވަރުގެ ބޭނުން އޮތް، ދިވެހިން ގެ ނުވަތަ ބަހަކާ ދިވެހިބަހާގެ މިނިވަން ސިޔާސަތުތަކުގެ ނަފާ ގެއްލޭ ދިރާސާކުރެވުމަށް ބަޔާންކުރާ ނިޝާންތަކުގައި ފާހަގަކުރި، މި ދިރާސާއަކީ މި ނުރައްކަލަށް ތިލަކޮށްދިނުމުގެ އަމަލީ ދިރާސާއެކެވެ.

ދިރާސާގެ ފަރުމާއާއި ޑޭޓާ އެއްކުރުން

މި ދިރާސާގެ މަޤްސަދަކީ އަމަލުކުރުން، މި ދިރާސާ ފަރުމާކޮށްދިނީ، ސެމްޕަލް ('ކޮންވީނިއެންސް') އަދި ސްނޯބޯލް ('ސްނޯބޯލް') ތަރީޤާ ބޭނުންކޮށްގެން، ކޮމްސްޓޮކް (2012) ވިދާޅުވާ އެކުވިޔަޓަރީތަކެއް ('[illegible]'). މިގޮތުން މި ދިރާސާއަށް ޑޭޓާ އެއްކުރުމަށް 3 ތަރީގާއެއް ބޭނުންކުރިއެވެ. ފުރަތަމަ ތަރީގާއަކީ ސާވޭއެވެ. މީގެ ދިވެހިބަހުގެ މަސައްކަތްތެރިންގެ ގޮތުގައި ހިލާ 7 ފާރަމާއިން (ދިރި، ބިޔަންޓެރީ، ތައުލީމު، ސިޔާސަތު، މުއާމަލާތު، ގޯތިފުށް، ސަރުކާރުގެ ފާހާރަތައް) ކުރު، ކުރުމަށް ފާރަމާއަކުން ޒަމީނާސި/ނިސްބަތް ސުންނާއް ހިމެނޭގޮތަށް ޖުމުލަ 302 ބައިވެރިން ފުރިހަމަކުރައްވާ އަންގަމުން ސާވޭ ފޮނުވިއެވެ. ދެވަނަ ތަރީގާއަކީ ('އޮބްޒަރވޭޝަން') މުޝާހަދާއެވެ. ޚާއްޞަ ބަހަތަކާއިގައި ބަސް ބޭނުންކުރެވޭ ހުރި ގޮތް ދެނެގަތުމަށް ބެލުމަށް، މުޝާހަދާގައި ހިމެނީ ޚާއްޞަ ވިޔަފާރިތަކުގައިވާ މަލް ސިނާއަތް، އެބޮކެއްޗާއި ބޯޑު ގިނަ ދަތުރުވެރިންނާ ޚާއްޞަ މުއާމަލާތު ގޮތުގައި ފެންނަ ހެޔޮކަމުގައި އިންނަ ޚާއްޞަ ބައިނަލްއަގުވާމީ ވައިގެބަނދަރުގައި ހުރި ނިޝާންތަކާއި، ހުޅުމާލޭގައި ފެންނަ ނިޝާންތަކެވެ. މިގޮތުން މާލެ

ސިޓީގެ ބޭޒުމި މަގުމަތީގެ ގޮތުގައި ފޮރަމަކުރުވާ މަޖިލީހުގައި ބޭނުންކުރެވޭ ދިވެހިބަސް، ވީމާ އިންގިރޭސިބަހުން އައަރުޖެބާގެ ހާސްމުސް ބޭނުންކުރާ ސަރަކާރުތަކުން، އަދި ސަރުކާރުގެ ބައެއް މުވައްޒަފުންނާއި ކްލަބްތަކާއި ބައެއް ކުންފުނިތަކުގެ މުވައްޒަފުންގެ ނިސްބަތުން ހިމެނޭގޮތަށް، ސުވާލުގެ ގޮތުގައި 1004 ނިސްބަތުގެ ފޯމު ނަގައި ތަހުލީލުކުރެވިފައިވާނެއެވެ.

ޑޭޓާ އެއްކުރި ތިންވަނަ ތަރީގައި މަސްލަހަތުވެރިންގެ ގްރޫޕް މަޝްވަރާތަކެވެ. މަސްލަހަތުވެރިންގެ މަޝްވަރާ ކުރިއަށްގެންދިޔައީ، އިސްވެ ބަޔާންކުރި 7 ދާއިރާއާއި ދިވެހިބަހާއި ބަހާއިލުމުގެ ދާއިރާއިން ތަޢުލީމީ 26 މީހުން އިޙްތިރާމްކުރުން. އެ ފުރާތްތައް އެކި ގްރޫޕުތަކަށް ބަހައިލެވުނެވެ. މަސްލަހަތުވެރިންގެ މަޝްވަރާގައި ހިމެނޭ ކޮންމެ ދާއިރާއެއްގެ ބައިވެރިންނާ ވަކި މަޝްވަރާކުރި ކޮންމެ ދާއިރާއެއް ވަކިން ބެހެއްޓުނެވެ. މީހުން ކޮންމެ ގްރޫޕާ އެކު ވަކި ގޮޅިއެއްގައި ދިރާސާކުރި މަޝްވަރާ ކުރެވުނެވެ. މި މަޝްވަރާގައި ބޭނުންކުރީ ގޮތުގެ ނަޒަރިއްޔާތު ސުވާލުތައް ތަރުތީބުކުރީ ވަކި ޖޯބަސްޓާ (2009) އަދި ޖީ ބީރަން (2008) ބޭނުންކުރި ސުވާލުތަކަށެވެ. ސުވާލުތަކުގެ ހުރި ބައެއް ސުވާލުތައް މިސާލުތައް ބަދަލުކުރެވުނެވެ. މިގޮތުން މިއީ އިތުރުން މަސްލަހަތުވެރިންގެ ގްރޫޕު މަޝްވަރާއެއް ކަމަށްވާތީ، މަޝްވަރާ ކުރިއަށް ގެންދިޔަ ގޮތުގައި ވަކި ގޮތަކަށް މިއީ ސުވާލުތަކުގެ ކޮންމެ ބައިވެރިއަކަށް ސުވާލުތައް ދިއްބާނުމެވެ. މަސްލަހަތުވެރިންގެ މަޝްވަރާގެ ސެޝަނުގެ ތަފްޞީލު ތާވަލު 3.1ގައި ހިމަނާފައިވާނެއެވެ. މި ދިރާސާގެ ޑޭޓާ އެއްކުރި ދިވެހިބަހާއި ގުޅުން ހުރި ފަރާތްތަކުގެ މަޝްވަރާ 'ބައިލިސް' ކުރިއަށް ހުއްޓުވާލާފައެވެ.

ތާވަލު 3.1. މަސްލަހަތުވެރިންގެ މަޝްވަރާގެ ސެޝަނުގެ ތަފްޞީލު

ދާއިރާ/ގިންތި	ބައިވެރިން/ގްރޫޕު	ބައިވެރިންގެ އަދަދު
ދިވެހިބަހުގެ އެންމެމަތީ ނިޒާމުނިސްބަތާ ބޮޑުވެރިން: ދިވެހިބަހުގެ އެކަޑަމީ	4 އިސްވެރިން	4
ދިވެހިބަހާ ބަހައްޓަން ޖެހޭތާ ޖެހޭތަކިރިޔާއި، ގުޅުވަރިވެއްޖެ ގުޅުވަރިވެރިން	ދިވެހިބަހުގެ އަދަބީ، އިޙްތިރާމް 3 ޖެހޭތައްގެ ވެރިއެއް، ގުޅުވަރިއެއް	4
ދިވެހިބަސް ކިޔަވައިދިނުމުގެ މަސައްކަތްކުރާ ތަޢުލީމީ އިދާރާގެ ގުޅުވަރިން	2 ގުޅުވަރިއެއް	2
މީޑިއާގެ ދާއިރާ	ބްރޯޑްކާސްޓިންގެ އިސްވެރިއެއް، މީޑިއާ ކައުންސިލްގެ އިސްވެރިއެއް، އަރަބިކް ޗެނަލް ޓީވީގެ އިސްވެރިއެއް، އެފް.އެމް. ރޭޑިއޯގެ އިސްވެރިއެއް	4
ތަޢުލީމީ ދާއިރާ	މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަންގެ ޕޮލިސީ ޑިވެލޮޕްމަންޓްގެ އިސްވެރިއެއް، އެސް.އެޗް.ސީގެ އިސްވެރިއެއް، މާލޭގެ އިސްކޫލްތަކުގެ ޕްރިންސިޕަލްއެއް، މާލޭގެ އިސްކޫލްތަކުގެ ޓީޗަރެއް، މާލޭގެ އިސްކޫލްތަކުގެ ޗެއާމަން	5
ދިވެހިބަހާ ބެހޭ ސަރުކާރުގެ މުއައްސަސާތައް މަސައްކަތްކުރާ ތަޢުލީމީ އިދާރާތަކުގައި ވެރިއެއް ބޮޑުވެރިން	އެކަޑަމީގެ ކުރީގެ އިސްވެރިއެއް އެކަޑަމީގެ ކުރީގެ ޑިރެކްޓަރެއް، ބަސްކޮމިޓީގެ އިސްވެރިއެއް	5
ބަޖެޓު އިތުރުފުރުން	ބަޖެޓު އިތުރު ކުރުމަށް ރަށުގެ މަސައްކަތް، ބަޖެޓުގެ ބޮޑުވެރިން	2

ޑޭޓާ ތަހުލީލުކުރުން

މި ދިރާސާގައި ފުރަތަމަ އެއްކުރި ސާވޭގެ ޑޭޓާއެވެ. ސާވޭގެ ޑޭޓާ ތަހުލީލުކުރީ، އެސް.ޕީ.އެސް.އެސް. ސޮފްޓްވެއަރ ބޭނުންކޮށްގެންނެވެ. ސާވޭ ފޯމު ތަރުތީބުކޮށްފައިވަނީ 5 ބައަކަށެވެ. މި ފޯމުބައިގެ ދަފްތަރު ހިމަނާފައިވާ ކޮންމެ ސުވާލެއް "ލައިކަރޓް ސްކޭލް" ބޭނުންކޮށް ތަހުލީލުކުރެވުނެވެ. މިގޮތުން 'ރެސްޕޮންސް ފްރީކުއެންސީ' ނަތީޖާ އިންސައްތައިން

ހުރަހަޅާފައިވާނެއެވެ. އަދި ބައެއްގެން ބޭނުން ބޭނުންކުރާ ބަސް ދެނެގަތުމަށް 'އިންފޮމޭޝަން ސްޓެޓިސްޓިކްސް' ބޭސްކޮށް ހަދާފައި ވާނެއެވެ.

ނިޝާންތައް ތަރުޖަމާކުރި ބަހަވިމަހާރާގެ ނިޝާންތައް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ކޮކް (2020) ހުށަހަޅާފައިވާ ކޯޑިންގ މިންގަނޑު ހިމެނޭ ބަހަވި ކޯޑު ބޭނުންކުރެވެން، ސިފަތަކީ އަދި ސޫރަތުގެ އުސޫލުތަކެވެ. މިގޮތުން ބަހަވި ކޯޑުގެ މިންވަރު ބަޔާންކުރުމުގައި ތަކުރާރުވާ ޢަދަދު ('ފްރިކުއެންސީ') އަދި އިންސައްތައިން ނަތީޖާ ދައްކުވައިދީފައިވާނެއެވެ. އަދި ސިފަތަކީ ތަރުޖަމާކުރި ބަހަވާ، ފޯމް ތަރުޖަމާކުރެވެން ހުރަހަޅައިދީފައި ވާނީ ނިޝާންތަކުގެ ދައުރު ނުވަތަ އެ ނިޝާންތަކުން އަދާކުރާ މަސައްކަތެވެ.

ގޮތަށް މަޝްވަރާތަކުން ޚިޔާން މައުލޫމާތައް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ބޭނުންކުރެވިފައިވާ ކްރިސްޓަލް (2012) ޚުލާޞާކޮށްދީފައިވާ 'ކޯޑިން ފްރޭމްވޯކް' (ކޯޑުކުރުމުގެ ގޮތްތައް) އަސްލުކަމަށް ބަލައިގެން، އެކަމާ ހިމެނޭ "އޯޕަން ކޯޑިންގ" އުސޫލެވެ. މި އުސޫލަށް 'ތީމު'ތައް، ނުވަތަ މައިގަނޑު ބައިތައް، ފާހަގަކުރާނީ ޑޭޓާ ރިވިއު މަސައްކަތުތެރިންގެ ވާހަކަތަކުގެ ރިޢާޔަތްތަކުން، އޭގެން ފާހަގަކުރެވޭ ތީމުތައް ކަނޑައަޅައިގެން ހުރި ދިރާސާއާ ގުޅުންހުރި ޚިޔާލުތަކާއި ގުޅުވައިގެންނެވެ. މިގޮތުން ހޯދުންތައް ހުރަހަޅައިދީފައި ވަނީ މިދެންނެވި ގޮތުން ބައިބަހުގެ ބޭނުންތައް ޔަގީން ފާހަގަކުރެވޭ ތަރުތީބުން ތަފްސީލުކޮށް ދެއްވާފައެވެ.

ހޯދުންތައް

މި މަޤާލާގައި ހުށަހަޅާފައި މިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި، އިނގިރޭސިބަހުގެ ސަބަބުން ދިވެހިންގެ ހާލުވެންތަކަކަށްފަހު ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތަކީ ކޮބާ ކަމާއި ނިޒާމު ދެނެގަތުމަށް ސަރުކާރުގައި ދުސްތޫރާއި ސިޔާސަތުތަކާއި ގާނޫނުތަކުގެ ދިވެހިބަހުގެ ބައެއް މާއްދާތަކާއި ބައެއް ދިވެހިބަހުގެ މަސައްކަތްތަކުގެ ހަމަތަކާއި 7 ދާއިރާއެއްގެ ބޭނުންތަކުގެ ތަފާސްހިސާބު މައުލޫމާތު އޮޅުވާ ގޮތުގެ ނަތީޖާއެވެ. މަސައްކަތުގެ ބައިބަހުގެ މަޝްވަރާތަކުން ޚިޔާން ހޯދުންތައް ހުރަހަޅައި ދިވެހި ހުރިހާ ބައިބަހުގެ ވަނަވަރުގެ މައުލޫމާތު ބޭނުންކުރެ އަށްބަޔަށް ބައިބަހުގެ އަޅުގަނޑުމެން. ހޯދުންތައް ހުރަހަޅައިދީ ގައިސް ތިރީގައި އަދަދު ޖަދުވަލުގައި، އެއާ އަލް އިރު 'ގ' (މިސާލަކަށް 4ގ) ޖަދުވަލުތަކަށް އެ ވަނަވަރާއި ބައިބަހުގެ ވަނަވަރު އަދަދުވެ. އަދި އަދަދު ޖަދުވަލުގައި، އެއާ އަލް އިރު 'ބ' (މިސާލަކަށް 3ބ) ޖަދުވަލުތަކަށް، އެ ވަނަވަރާއި ބައިބަހުގައި އޮތީ އިންސައްތަ ބައިބަހުންނެވެ. ބަހަވިމަހާރާގެ ނަތީޖާ ހުރަހަޅައިދީފައި އޮތީ ސިފަތަކާ އަދި ސިފަތިގެ އުސޫލުތަކެވެ. މިގޮތުން ދިވެހިބަހާއިން ނަގާ 1004 ފޯމުގެ ނަތީޖާ ސާމްޕަލްތައް، އަދި ތަރުޖަމާކުރި ބަހުގެ ބޭނުންތަކުގައި ބަސް ބޭނުންކުރެވުނު ހުރި ގޮތުގެ ސިފަތިގެ ނަތީޖާ ފޯމުއިންނާ އިޚްތިޔާރުން ހުރަހަޅައިދީފައި ވާނެއެވެ.

އެކި ދާއިރާތަކުގައި އިނގިރޭސި ބަސް ބޭނުންކުރާ މިންވަރު

މަދަރުސީ ނިޞާބުގައި އިނގިރޭސިބަސް

ދިރާސާގެ ސާމްޕަލް ނަތީޖާ ދައްކާ ގޮތުގައި ކުލާސްތަކުގައި އިސްކޫލުތަކުގައި ދިވެހިބަސް ކިޔަވައިދިނުން ބަދަލުވެގެން ހިނގައިދަނީ ގޮތްތަކުން ބައިބަހުން ގޮސްޖެހޭ ގޮތަށް ވަރަށް ބޮޑު ތަފާތުތަކެއް ފެނެއެވެ. މިގޮތުން ސާމްޕަލް ކިޔަވައިދޭ ކުލާސްތަކުގައި (ސާމްޕަލް 8ގައި) ބައިބަހުންނެވެ ހިނގައިދާނީ ހަމަ އިނގިރޭސިބަހުންނެވެ. މިގޮތުން ސާމްޕަލް ދެބައިކުޅޭ އެއްބަޔަށް ވުރެ ގިނަ ބައިބަހުން (67% ގާތްގަނޑަކަށް ކުލާސްތަކުގައި އިސްކޫލުތަކުގައި ދިވެހިބަސް ކިޔަވައިދިނުން މިހާރު އެއްގޮތަށް ހިނގައި ދެބައިކުޅޭ ބައެއް ކިޔަވައިދިނުން މަދުވެފައި ގާތްގަނޑަކަށް ގޮތުގައި ދެބައި އިނގިރޭސިބަހުންނެވެ. ސާމްޕަލް ދިވެހިބަސް އެއް، ހަމައެކަނި ދިވެހިބަހުގެ ކިޔަވައިދޭ ގާތްގަނޑަކަށް މުސްތަޤްބަލުގައި ބަދަލުވެގެން ހިނގައިދާނީ ހަމައެކަނި ބައިބަހުގެ ތެރެއިން ބަދަލު (10%) ގާތްގަނޑަކަށް އެކި، ދިވެހިބަސް އެއް އިނގިރޭސި ގާތްގަނޑަކަށް ވަސް މުސްތަޤްބަލުގައި ބަދަލުވެގެން ހަމައެކަނި ބައިބަހުން (23%) ގާތްގަނޑަކަށެވެ.

ބައެއް ބޭނުންވޭ (ބ3) ވިދާޅުވީ މިހާރު ދުނިޔޭގައިން ޚާއްޞަކޮށް އިސްލާމިކް ތަޢުލީމީ ދާއިރާއިން ގިނަބަޔަކު ވެސް އެބައުޅޭ މާދަރީބަހުން ފިލާވަޅުތައް ދިނުމަށޭ. ސަބަބަކީ އެ ބައެއްގެ ބަސްތަކުގެ އަދިސްކޫލު އެކަޑެމިކު ތަޢުލީމީ ދާއިރާތަކުގައި މާދަރީބަހުގެ ތަރައްޤީ ކުރުމަށްވާއިރު. އެއީ އެއްޗިއްސަކީ ކިޔާ ނުކުންނަ ކަމެއް ކަމުގައި ނަމަވެސް، ބޭސްލައިނުގައި މުސްތަޤުބަލުގައި އެއްބައިމީހުން އެބައުޅޭ މާދަރީބަހުގެ ކުރިމަތިލާން ކަމުދިނުމަށް ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެ ގިނަ ދާއިރާތަކުގައި މާދަރީބަހުގެ ބޭނުން ހިފުމަށް. އިނގިރޭސިބަހުން ސަރަޙައްދީ އަދި ބައިނަލްއަޤުވާމީ ބަހެއް ކަމުގައި ވީނަމަވެސް އަނގަބަހުން ވެސް ބުނާ އަޑު ނިވާވާ ދަރިވަރުން ފަހަރެއް ގަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި މިއަދު ދިވެހި ތަޢުލީމުގެ މާދަރީބަހަކީ ދިވެހިބަސް ކަމަށް ސާފުކުރަން ކުރިން ބަހުގެ ބޭނުން ހިފުން ގަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ.

> "އަޅުގަނޑަށް ބޭނުންވަނީ ހަމަ ވަރަށް ގިނަ ދިވެހި ބޭނުން ވިދާޅުވާ ފާހަގަކޮށްލަން ދިވެހިބަހުން އޮންނަނީ،
> އެއަށް އަހަން ވިދާޅުވާތީ އެކަމަށް ނުއެއްކިޔާތީ. ދޭން އެކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރުކާރު މިހާރު ބައެއް ކުރިންގެ
> މާދަރީ ބަހަށް ދިވެހިބަސްކުރުމުގެ އިސްކަމެއް. އެއީ ހަމަ ބޭރު އިނގިރޭސިބަހުން ފަހަރުވެރިކަމެއް. ކުރިން ވަރަށް ފަހުވެރިކަމެއް
> އިނގިރޭސި ބަހުން: އަހަރެމެންނަށް އެކަށީގެންވާ މާދަރީ ބަހަށް ކޮބާހެއްދޭ މިހާރު؟" (ގ. މުދ 3)

އިސްކޫލުތަކުގެ މަތީ ގްރޭޑުތަކުން ދެކޮޅަށް އިނގިރޭސިބަހުން ބަލައިގަންނަ ހިސާބުން ހާލަތު ގަބޫލުކުރުމުގައި މަސައްކަތް ކޮށްދީފައިވާ ފަހަރު ކުރިއަށް ދިއުމެވެ. ބައެއް ބޭނުން ގަބޫލުކުރެއްވި ގޮތުގައި ފަދަ ތަޢުލީމުގެ ދައުލަތުގައި އިނގިރޭސިބަސް ބައިވެރިން ހުރިހާ ގްރޭޑުތަކުން ދަރިވަރުންނާ ދެމެދު ތަޢުލީމީ ކުރިމަތިލާ ބާރުވެރިވުން. މުއައްސަސާގައި ހަމަޔަށް ބޭނުމިހާރުތަކުގެ އިނގިރޭސިބަހުން ދަރިވަރުން އެކު އަސާސީ އެއްޗެއް ދިވެހިއަށް މާއްދާތަކުން ވެސް ފަހަރެއްކަމުގައި ބައިވެރިން ގަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ.

> "ކިޔަވަން އުޅުނު އިރު، އަޅުގަނޑު އިސްލާމިކްސްޓަޑީޒް ކިޔަވާކަށް މަޑުކުރައްވާފައިން، ... ދޭން މި ވާހަކަ ބުނަން އަހަރެ
> ތިބޭ ކުދިންނަށް އިނގިރޭސިން ކިޔަވައިދޭން ފެށީމާ ގިނަ އެއްޗެހި އަށްޑެސްކްބުކްތައް ނުވޭ. ދޭން ބޭރުބަހުން އަންނަ
> ކުދިން އިނގިރޭސިން ފާސްކުރަމާ މިލަށް އެޑް.ސީ.އީ. ކިޔާނަމަ. އިނގިރޭސިން ފާސްވުން 'ސީ' {ގްރޭޑު}އަށްވުރެ މަތީ
> ޑިވިޜަނެއް {އެ ކުދިން} މިލަށް ސީ.ޖީ.އީ. ކިޔާނަމަ. ދޭން މިއަންނަނީ ބޮޑުކުރުމުގައި ދިހިރަފު ކަމެއް. އަހަންނަށާ ފާހަގަ
> އެއްވެސް ކުއްޖަކު ބޭނުމެއްނުވޭ އަބަދަށް ދިވެހިބަހުން ކިޔަވަން ފަށަން..." (ގ. މުދ. 2)

މަތީ ތަޢުލީމުގައި އިނގިރޭސިބަސް

ސާރވޭއިން (ސުވާލު 11 އިން) ހޯދުނު ނަތީޖާ ދައްކާގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ މަތީ ތަޢުލީމުގައި ކިޔަވައިދެނީ ހުރިހާ ކޯހެއް ވެސް، އިނގިރޭސިބަހުންނާއި ދިވެހިބަހުން ވެސް ކިޔަވައިދޭ ދެބަސް އެއްކޮށް ބޭނުންކުރަމުން ގިނަ ބައިވެރިން (63.2%) ގަބޫލުކުރެއެވެ. ހުރިހާ ކޯހެއް ވެސް ހިންގަނީ ހަމައެކަނި އިނގިރޭސިބަހުން ކަމަށް 17.5% ބައިވެރިން ގަބޫލުކުރާ އިރު، 19.2% ގަބޫލުކުރަނީ އެފަދަ ހުރިހާ ކޯހެއް ވެސް ހިންގަނީ ހަމައެކަނި ދިވެހިބަހުން ކަމަށެވެ.

މަތީ ތަޢުލީމުގައި ހިންގާ ކޯސްތައް ދިވެހިބަހުން ހިންގާ ހެދު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގެ ތަފާތުތައް އަބަދުގެ މަސައްކަތް ދާއިރާގެ ސަރަޙައްދުން އޮޅުވާލާ ބެލުމަށް ބައިވެރިންގެ ޖަވާބު ސާވޭގެ (ސުވާލު 11) ޖަވާބުތަކަށް ހެދި ކައި-ސްކޮއަރ ޓެސްޓްގެ ނަތީޖާ ދައްކަނީ މަސައްކަތްކުރާ ދާއިރާއާ ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ގުޅުމެއް ނެތްކަމެވެ. މި ޓެސްޓްގެ ޕީ-ވެލިއު (0.001) މިއީ 0.05 އަށް ވުރެ ދަށް އަދަދެއް ކަމުގައި ވުމުން މި ތަފާތަކީ ތަފާސްހިސާބުގެ ގޮތުން ގަބޫލުކުރެވޭ ތަފާތެއްކަން ދޭހަވެއެވެ. މިގޮތުން، ޞިއްޙީ، ތަޢުލީމު، މީޑިއާ، ޓޫރިޒަމް އަދި ސަރުކާރީ ބަޔަކަށް ދިމާވާ ގޮތް ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ގަބޫލުކުރެވެއެވެ.

ހުނަރުތަކުންނާއި ތަޖުރިބާގައި ބޭނުންކުރެވޭ ބަސް

ދިވެހިބަހަކީ މަދު ދުވަސް ގޮތުގައި ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރާ މިންވަރު ދުނިޔޭގެ ދަނޑިވަޅުގައި ކުރި ސާފުވޭ ސަރުކާރު ދަށުކާގޮތުން ދިރިއުޅުމުގެ މަސައްކަތުގައި މީހުންނަށް ހުނަރުތަކުންނުގައި ބައިވެރިން ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރާ މިންވަރާއި އަދި ބައިވެރިން ހުނަރުތަކާ ތަޖުރިބާގައި ވެސް ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރާ މިންވަރުގައި ތަފާތުތަކެއް ވެއެވެ. ތާވަލު 4.1ގައި އެވަނީ މި ސުވާލުގެ ޖަވާބުތަކުގެ ހުލާސާއެކެވެ.

މިގޮތުން ބޭނުންކުރާ ދާއިރާއާއި ސިޔާސީ ދާއިރާގައި ހުނަރުތަކުންނުގައި، ސާފުވާ ބައިވެރިން ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރާ މިންވަރު ކުޑަކަމަށް ނަތީޖާތަކުން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އަދި ސަޤާފީ ބަރުތަކުންނާއި ޤާނޫނީ ދާއިރާގައި ހުނަރުތަކުންނުގައި އަދި ހުނަރު ތަޖުރިބާގައި ވެސް ދިވެހިބަހަށް އިސްކަންދޭކަން ނަތީޖާއިން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ދީނީ، ތައުލީމީ، އަދި މީޑިއާ ދާއިރާގެ ބައިވެރިން ހުނަރުތަކުންނުގައި ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރާ މިންވަރާއި ހުނަރު ތަޖުރިބާގައި ވެސް ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރާ މިންވަރާ މަދު ވަކި އެއްވެސް ބަދަލެއް ދައްކާކަން ނަތީޖާތަކުން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

ތާވަލު 4.1. ހުނަރު ދިނުމާއި ތަޖުރިބާގައި ދިވެހިބަހުގެ ދައުރު

ބައިވެރިންނަށް ސުވާލުތައް	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ހ. ހިތްވަރާ މަސައްކަތް ކުރުމުގައި ހުނަރު ތަޖުރިބާކުރުމަށް އަސާސީ ހުނަރު ދިވެހިބަހުންނެވެ.	3.86	3.60	3.48	2.92	3.73	4.19	4.24
ށ. ހިތްވަރާ މަސައްކަތް ކުރުމުގައި ހުނަރު ތަޖުރިބާކުރުމަށް އަސާސީ ހުނަރު ދިވެހިބަހާއި އިނގިރޭސިބަސް މައްސަލަތަކުގެ ތަޖުރިބާތަކެވެ.	3.43	3.00	3.47	2.76	3.45	3.48	3.53
ނ. ހިތްވަރާ މަސައްކަތް ކުރުމުގައި ދިވެހިބަހަށް އިސްކަން ދެވެއެވެ.	3.86	3.53	3.38	3.04	3.91	4.24	4.33
ރ. އެކަން އިދާރާތަކުން/ދަފްތަރުތަކުން ލިބޭ ހުނަރު ތަޖުރިބާތަކުން، ތިބޭ ތަޖުރިބާތަކަށް ހުނަރު ދިވެހިބަހުންނެވެ.	3.57	3.60	3.36	3.12	3.45	4.10	3.93
ބ. ލިބޭ، އެކަން އިދާރާތަކުން ފޯމު ތަޖުރިބާތަކަށް ހުނަރު ދިވެހިބަހުންނެވެ.	4.43	3.53	4.10	3.31	4.00	4.43	4.31
ޅ. ލިބޭ މަސައްކަތުގެ ތަކެތި، އެކަން އިދާރާތަކުން ފޯމު ތަޖުރިބާތަކަށް ހުނަރު ދިވެހިބަހުންނެވެ.	3.57	3.73	3.91	3.43	3.73	4.48	4.19
ކ. ލިބޭ މަސައްކަތުގެ މުއައްސަސާތަކުން ލިބޭ ތަޖުރިބާތަކަށް ހުނަރު ދިވެހިބަހުންނެވެ.	3.86	3.47	3.54	3.24	3.82	4.43	4.25

ނަތީޖާތަކުގައި އެ ފަންނަކީ ޖަވާބުތަކުގެ އެވްރެޖް (mean) އަދަދެވެ. ޖަވާބުތަކުގެ އިސްކޭލް 5=ވަރަށް ބޮޑަށް އެއްބަސްވަން، 4=އެއްބަސްވަން، 3=ވަކި އެއްޗެއް ބުނެވެން ނެތް، 2=އެއްބަސްނުވަން، އަދި 1=އެއްގޮތަކަށް ވެސް އެއްބަސްނުވަން މެއެވެ.

މި ނަތީޖާގައި ބަލާފައި މި ސުވާލު ސާވޭގެ ބައިވެރިން ނިސްބަތްވާ 7 ދާއިރާއަކުން ދިރާސާ ކުރެވުނެވެ. އެއީ: ދީނީ ދާއިރާ=ދދ، ބަރުލަމާނީ ދާއިރާ=ބދ، ތައުލީމީ ދާއިރާ=ތދ، ސިޔާސީ ދާއިރާ=ސދ، މީޑިއާ ދާއިރާ=މދ، ޤާނޫނީ ދާއިރާ=ޤދ، ސަޤާފީ ބަރުތަކުން=ސބ މެއެވެ.

ދުވަހު ދިރިއުޅުމުގައި އިސްކަންދެވޭ ބަސް

ތާވަލު 4.2ގައި އެވަނީ އާއި ގުޅުންހުރި އެކި، ތިއްގެން (އެސް.އެމް.އެސް، ވައިބަރ، ވޮޓްސް، އީމެއިލް ފަދަ ވަސީލަތްތަކުން) މުއާސަލާތުކުރުމަށް ބައިވެރިން ބޭނުންކުރާ ބަހެވެ. މި ނަތީޖާތަކުން ދައްކާ ގޮތުގައި ބައިވެރިންގެ ތެރެއިން، ތިއްގެން އެންމެ ގިނައިން ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރާ ގުޅުންހުރި ކަންކަމުގައި ބައިވެރިން (81.5%)، އަދި ކާވެއާއި މާމަ (82.8%)

މުއާސަލާތުކުރުމުގެ. އެކުވެރިންނާ ޖުމުލަން މުއާސަލާތުކުރުމުގައި އިނގިރޭސިބަހާއި ދިވެހިބަސް މައްސަރުކުރާ ކަމަށް ޤަވާއިދުން ބައިވެރިންގެ ނިސްބަތް ގިނަކަން (52.6%ގައި ހުރިކަން) ނަތީޖާއިން ފާހަގަވެއެވެ. އެއްބަނޑު/އެއްބަފާ ދަރިންނާ ޚިޔާލުން މުއާސަލާތުކުރުމުގައި ބަސް މައްސަރުކުރާ ނިސްބަތް ވެސް މަދު ނޫންކަމުގައި (36.1%ގައި ހުރިކަން) ފާހަގަވެއެވެ.

ތާވަލު 4.2. އާއި ގުޅުންތެރިޔާ ޚިޔާލުން މުއާމަލާތުކުރާ އިރު، އާންމުކޮށް ބޭނުންކުރާ ބަސް

	ދިވެހިބަސް		އިނގިރޭސިބަސް		އިނގިރޭސިބަހާއި ދިވެހިބަސް މައްސަރުކުރާ		އަރަބިބަސް ފަދަ ސަޤާފީ ބަސް		އެހެން ބަހެއް	
	ޢަދަދު	%	ޢަދަދު	%	ޢަދަދު	%	ޢަދަދު	%	ޢަދަދު	%
މަންމަ/ ބައްޕަ	246	81.5%	14	4.6%	20	6.6%	21	7.0%	1	0.3%
އަނބިމީހާ/ފިރިމީހާ	148	49.0%	40	13.2%	97	32.1%	16	5.3%	1	0.3%
މާމަ/ކާފަ	250	82.8%	11	3.6%	7	2.3%	33	10.9%	1	0.3%
އެއްބަނޑު/އެއްބަފާ ދަރިން	150	49.7%	40	13.2%	109	36.1%	2	0.7%	1	0.3%
އެކުވެރިން	94	31.1%	48	15.9%	159	52.6%	0	0.0%	1	0.3%

ސާފުގޮތެއްގައި ބައިވެރިން ބަހާނުލާމީހާ ގެތެރޭގައި އާއިލާގެ ކުދިންތައް ގޮތުން އާއިލާގެ ގުޅުމުގެ އާންމުކޮށް ބޭނުންކުރާ ދިވެހިބަހާއި. ނަމަވެސް، ދެކޮޅު ވަނަ ގޮތަކަށް ޕްރިންސިޕަލް ނަތީޖާއިން ދެއްކެނީ މިއީ އެއްކަލާ. އަދި ދެނެގަތުމުގެ އާންމުކޮށް ބޭނުންކުރާ ބަސްތަކުގެ ބަސްފުޅުގެ ބަހާތަކެއް ބަސް ބަހާގެ ނަތީޖާއާއި ބައިވެރިން އާއި ގުޅުންހުރި އަނބިކަނބަލުންނާއި ޚިޔާލުން މުއާމަލާތުކުރުމުގެ ބަސްތަކާ ބަހާގެ ތަފާތު ހުރިތޯ ބެލުމަށް ކުރިއަށްގެންދިޔަ ޕްރިންސިޕަލް ނަތީޖާގެ 'ޗި-ސްކުއާ' ހިސާބު 0.05ގެ ލެވެލްގައި ބަލާއިރު. އެހެންކަމުން، ދެނެގަތުމުގެ އާންމުކޮށް ބޭނުންކުރާ ދިވެހިބަސް ބަހާގެ ނަތީޖާގައި ބައިވެރިން ބަހާތަކުގައި ވިސްނުމެއް އާއި ގުޅުންހުރި ޚިޔާލުން މުއާމަލާތުކުރުމުގައި އާންމުކޮށް ބޭނުންކުރާ ދިވެހިބަހާ ކަމުގައި ބެލެވިދާނެ ހެއްކެވެ. އެހެން، ބައިވެރިން އިނގިރޭސިބަސް ބޭނުންކުރާ މިންވަރާއި އިނގިރޭސިބަހާއި ދިވެހިބަސް މައްސަރުކުރުމުގެ ވަރަކަށްވުރެ މިންވަރު މަދުކަން ހާމަވެއެވެ.

ދީނީ ތަޢުލީމުގައި ބަސް ބޭނުންކުރާ ގޮތް

ޝިފާ ދަރުސްތަކުގައި ވާހަކަދެއްކުމުގައި ސާފު ދިވެހިބަހުން ވާހަކަދެއްކުމަށް ދިވެހިބަހަށް ޚާއްޞަކަމާ މުޅިޤައުމުގެ ޒިންމާދާރުން މަސައްކަތް ކުރަމުން ކުރިޔަށް ބައިވެރިން ފާހަގަކުރެއްވިއެވެ. ބަޔާއި ބައިވެރިން (4ބ) ފާހަގަކުރައްވާ ގޮތުގައި ޕިސާ ޝިފާ ޗެނަލްތަކުން ދައުރާ ދަރުސްތަކުގައި ދިވެހިބަހާއި އިނގިރޭސިބަސް މައްސަރުކުރުން ގިނަކަމާއި، ދިވެހިބަހުން ފުރިހަމަ ވެސް ވަކި ހިސާބަކުން އިނގިރޭސިބަސް ބޭނުންކުރުން އިތުރުވަމުން ބާރުއަރަމުންދެއެވެ، ދީނީ ހިސާ ދަރުސްތަކާ ދައުރާ ގެނު ސާފުކޮށްދެއްވައިދެއްވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ބަހަކީ ގެދޮރުތަކާ ޗިޓާއް އުފެއްދުމަށް ޝަރަޢީ އުފެދު ކަންކަން ރަނގަޅަށް ޖާގަދެވޭ، އަދި ދީނީއަރިވަން ފުރަން، ނުކުރެވުނަސް ދަރުމަތައް ވެސް، ބަސް މައްސަރުކުރާ ވަކިވަކިގޮތުން ޖާގަދިނުން ބައިވެރިން ފާހަގަކުރެއްވިއެވެ.

"މިސާލަކަށް ރައްޖެއަށް ބަލާއިރު ކޮންމެ ކުޑަ ކުދިން ކުރަނީ ޖަރަ ރަހަތާ ... އަދި އިތުރުން ސިޔާސީ ބަދަލުތަކާ ދެކެދަނީ، ... ވަރަށް ބޮޑު ބަދަލުތަކެއް އައިސްފައިވާ ދައުރެއް ވަނީ ފެށިފައެވެ. ވަކި ކަމެއް ދެކޮޅު ހަދާ ބޭބޭފުޅުން ދަނީ ވަކިވަކި ގޮތްގޮތަށް {ޢަރަބި} ދެކެވޭ ވަރަށް ރަނގަޅު ދިވެހިބަހުން} ދިވެހި ބަހަކީ ދިވެހިންގެ ރަސްމީ ބަހެއް ކަމުގައި ދިވެހިން ދޭހަ ނުކުރަނީ؟ ބާކީ ޤުރުއާނާ ދީނީ ދަރުސްތަކުގައި ވެސް، ދީނީ ތަޢުލީމު ދޭ ތަނުގައި ދިވެހިބަސް ބޭނުން ނުކުރަނީ ދެޚިޔާލު!" (ޕ. ތިނ 2)

ޗަވުޖު އިޖުތިމާޢީ ދާއިރާތަކުގައި އިނގިރޭސިބަހުން އިސްތިޢުމާލުކުރުން

ގަބޫލު ކަށަވަރުކުރެވުނު ދާއިރާތަކުގައި ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި ނޫނީ އިނގިރޭސިބަހުން ބޭނުންކުރުމުގެ މިންވަރު ބަލައިލުމުން ފެނިގެން ދިޔަ ގޮތުން ހުރިހާ ދާއިރާތަކުގައި ނުވަތަ ހާލަތްތަކުގައި އިނގިރޭސިބަހުން ގުޅުން ބާއްވާ ދާއިރާތައް ފެނިގެން ދިޔަ ނަމަވެސް، އިނގިރޭސި ބަހުގެ ބޭނުން ބޮޑުކަމާއި ދިވެހިބަހުގެ ބޭނުން ކުޑަކަމާ ދެމެދު ތަފާތެއް އެބައުޅޭ. އިޖުތިމާޢީ ދާއިރާތަކުގައި އިނގިރޭސިބަހުގެ ބޭނުން ބޮޑުވެފައި ވަނީ ދިވެހިބަހުން ބޭނުން ނުކުރެވޭތީ ކަމަށް ބުނެއެވެ.

"އެއް ސަބަބަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިވެހި ބަހުން ގުޅުމަށް އިނގިރޭސިބަސް މި ބޭނުން ކުރަނީ. ވަކި ތަނަކުން ބަލާއިރު، މާބޮޑަށް ފަރަގެއް ނެތް. އެހެންވީމާ ދެން އަޅުގަނޑުމެން އެ ބަސް ނޫން އެހެން ބަހަކުން ބޭނުންކުރާ ހިތެއް ނުވޭ. ދިވެހިބަހުން އާ ބަދަލުތައް އައުމާއެކު އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮންމެ ކަމެއް އިނގިރޭސިބަހުން ގެ ބަދަލުގައި ބޭނުންކުރެވިދާނެ ނުކުރެވޭ."

ވަކިވަކި ދާއިރާތަކުން ބޭނުންވާ މިންވަރަކީ އަދި ޗަވުޖު ހުރިތޯ ނަތީޖާ

ސާވޭގެ ނަތީޖާއިން ހާމަވާ ގޮތުގައި ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި އިނގިރޭސިބަހުން އިސްލާމް ދަސްކުރުމަށް ބޭނުންވާ ހުރިހާ ދާއިރާއެއްގައި ބޭނުންކުރެވޭ އެކިއެކި ބަސްބަހުގެ ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި ބޭނުން ކުރުމަށް ބައިވެރިންގެ 54% މީހުން ބުނެއެވެ. ތާވަލު 4.3ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުން، "ބޭނުން ބޭނުންވާ ހުރިހާ ދާއިރާއެއްގައި ބޭނުންކުރެވޭ އެކިއެކި ބަސްބަހުގެ ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި ބޭނުންކުރުން" މި ސަބަބާ ގުޅޭ އެއްބަސްވާ މިންވަރު ދަނީ ދިވެހިބަހުގެ ބޭނުން ކުޑަވަމުން ދާކަމަށް ވަކިވަކި ނަތީޖާއިން ދައްކައެވެ.

އަދި، 'ޗީ ސްކެއަރ' ޓެސްޓް ހެދި 0.05އަށް ވުރެ ކުޑަވެއެވެ. އެހެންކަމުން، މި ސަބަބަކީ އެއްބަސްވާ މިންވަރުގައި ބަސްބަހުގެ ތަފާތު އެކިއެކި ދާއިރާގެ މީހުންގެ ގޮތުގައި ބޭނުން ވަކިވަކި ނަތީޖާތައް ގެންގުޅޭތީއެވެ. އަދި، މި 'ޗީސްކެއަރ' ޓެސްޓް ނަތީޖާ 0.010 އަކީ 0.05 އަށް ވުރެ ކުޑަ އަދަދެކެވެ. އެހެންކަމުން ދިވެހިބަހުން ވުރެ އިނގިރޭސިބަހުން އިސްލާމްދީން ބުނާނެ ބޭނުންވާ ހުރިހާ ދާއިރާއެއްގައި ބޭނުންކުރެވޭ އެކިއެކި ބަސްބަހުގެ ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި ބޭނުންކުރުމަށް އެކި ދާއިރާގައި ތަސައްވުރުކުރާ ވަރަށް ބޮޑަށް ތަފާތު އެކިއެކި ފުރާތަކުގެ މީހުންގެ ވިސްނުން ހުރި ގޮތް ޖެހިގެން ދެއެވެ. މި ނަތީޖާ ދައްކަނީ ބޮޑެތި ދާއިރާގެ މީހުން މިކަމުގައި އެއްބަސްވާ މިންވަރު، އެހެން ދާއިރާތަކަށް ވުރެ ގިނަކަން ފާހަގަވެއެވެ.

އިނގިރޭސިބަސް ބޭނުންކުރުމާ ގުޅޭ މުޖުތަމަޢުގެ ވިސްނުން ހުރި ގޮތް

އިނގިރޭސިބަސް ގުޅޭ މުޖުތަމަޢުގެ ވިސްނުން ހުރި ގޮތް ދެނެގަތުމަށް ކުރެވުނު ސުވާލުގެ ނަތީޖާއިން ފެންނަނީ ދިވެހިބަހުގައި ބައިވެރިވި އެކި ދާއިރާތަކުން ދެކޭ ގޮތުގައި ތަފާތު ހިޔާލު ހުރިކަމެވެ. މި ސުވާލުގެ ނަތީޖާ ދައްކާގޮތުން، މުސްތަޤްބަލުގައި ދިވެހިބަހުގެ ބޭނުން ކުޑަވެ ދިޔުމުގެ ސަބަބަކަށް ވާނީ އިނގިރޭސިބަސް ވިސްނާ ގޮތެވެ (ދާއި=4.71، ޞިއް=3.80، މީއީ=3.88، ސިޔާ= 4.14، މުދ=4.09، ޤާދ= 3.95، ސަބ= 3.86) ބައިވެރިންނަން ގަބޫލުކުރެއެވެ. އެއީ އެކި ދާއިރާތަކުން ލިބިފައިވާ ނަތީޖާއިން ވެސް އެވަރެޖު ހުރީ 3އަށް ވުރެ މަތީގައި ކަމަށްވާތީއެވެ. މި ސުވާލުގެ "ސްކޭލު"ގެ 3 އަދި 4 އެއީ ގަބޫލުކުރާ ވަރަށް ބޮޑަށް ގަބޫލުކުރާކަން ދިނުމާ ޖެހިގެންނެވެ.

ތާވަލު 4.3ގައި އެވަނީ ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި އިނގިރޭސިބަހުން އިސްލާމްދީނާ ސަބަބުތަކެއްގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅުއްވާ ސަބަބުތަކާ ގުޅޭ ބައިވެރިން އެއްބަސްވާ މިންވަރެވެ. އެ ނަތީޖާތަކުން ފެނުނު ގޮތުގައި ދިވެހިބަހަށް ވުރެ އިނގިރޭސިބަހުން އިސްލާމްދީން ދަސްކުރުން، އިނގިރޭސިބަހުން މުޢާމަލާތުކުރުމާބެހޭ ބޭނުންވެފައިވާ އިތުރުކަމާއި، އިނގިރޭސިބަހުން ފަސޭހަކަމާ އެކު ވާހަކަދައްކާ ދިވެހިބަހުން ލިޔެކިޔުމުގައި ހިތްހަމަނުޖެހުމާއި، ބާރުގަދަ ބަސްކަމުގައި ބެލެވޭ ބަހެއް ބޭނުންކުރުމުގައި އޮތް ފުރުޞަތުގެ

ސަބަބުން އިގްތިސާދީ ގޮތުން މުހިއްމު ބަހަކަށް އިނގިރޭސިބަސް ވާތީއާއި، އުނގެނުމަށް ބޭނުންވާ ގިނަ ވަސީލަތްތައް ލިބެން ހުރީ އިނގިރޭސިބަހުން ކަމުގައިވާތީ ފަދަ ސަބަބުތަކަށް ބަލާއިރު.

ތާވަލު 4.3. ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި އިނގިރޭސިބަހަށް އިސްކަންދޭތީ ސަބަބުތަކާ މެދު ބައިވެރިން އެއްބަސްވާ މިންވަރު

ބައިވެރިންނަށް ހުށަހެޅުނު ސަބަބުތައް	ޓީޗަރ ޓްރެއިނީން	ބިޒްނަސް ދާއިރާގެ ޓީޗަރުން	ހިއުމެނިޓީ ދާއިރާގެ ޓީޗަރުން	ސައިންސް ދާއިރާގެ ޓީޗަރުން	ދިވެހީގެ ޓީޗަރުން	ވޮކޭޝަނަލް ދާއިރާގެ ޓީޗަރުން	ބޯޑުތަކުގެ ޓީޗަރުން (ފުރުޞަތު/ސިވިލް)
ހ. އިނގިރޭސިބަހުން މުއާމަލާތްކުރަން ޖެހޭ ބޭނުންތައް އިތުރު ވާތީ	3.43	4.33	4.39	4.49	4.73	3.90	4.37
ށ. އިނގިރޭސިބަހުން ފަރުވާލަން އުޅޭ ވާހަކަދައްކަން އުނގެނުމަކީ މުހިއްމު ކަމެއް ކަމަށް ގަބޫލުކުރާތީ	4.00	4.27	4.16	4.37	4.64	4.05	4.14
ނ. އިނގިރޭސިބަސް ނޭނގުމަކީ ލަދުގަންނަންޖެހޭ ކަމެއް ކަމަށް ގަބޫލުކުރާތީ	3.57	4.27	3.82	3.98	4.27	3.71	3.57
ރ. އިނގިރޭސިބަސް ނޭނގުމަކީ މުޖުތަމަޢުގައި ތާށިވާނެ ކަމެއް ކަމަށް ގަބޫލުކުރާތީ	3.29	4.20	3.82	3.90	4.55	3.67	3.61
ބ. އިނގިރޭސިބަސް ނޭނގުމަކީ އެއްބައި އުނގެ ދީނުކަމަށް އަހުރެން ދުރުން ބަލައި ނުވެރިކަން ކަމަކުގައި ގަބޫލުކުރާތީ	3.43	4.00	3.94	3.90	4.45	3.71	3.67
ޅ. ރާއްޖޭގެ އިގްތިސާދު ބޮޑު ގޮތެއްގައި ބަރޯސާވެފައި ވީނދު، އިގްތިސާދީ ގޮތުން މުހިއްމު ބަހަކީ އިނގިރޭސިބަސް ވާތީ	3.43	4.67	4.45	4.63	4.82	4.05	4.21
ކ. އުނގެނުމަށް ބޭނުންވާ ގިނަ ވަސީލަތްތައް ލިބެން ހުރީ އިނގިރޭސިބަހުން ކަމުގައި ވާތީ	3.57	4.73	4.50	4.69	4.82	4.29	4.19
އ. ބޭނުންވާ ބޭނުންތައް ހުއްޓުވާ އެއްބައި ބަސްތަކުން އަތުރިއްޖެ ތަފާތުތައް ދިވެހިބަހުގައި ނެތުންނާތީ	3.00	3.47	3.00	3.06	4.09	3.24	3.07

ނޯޓު: ބަޔާންކުރެވިފައިވާ އަދަދަކީ ހ ވެސް ސީދާ ސްކޭލްގެ ބަލައިލުމުގެ އެވްރެޖް. ލިކަޓްސްކޭލް 5=ވަރަށް ބޮޑަށް އެއްބަސްވޭ، 4=އެއްބަސްވޭ، 3=ވަކި އެއްބަސްވެސް ނުވޭ، 2=އެއްބަސް ނުވޭ، އަދި 1=އެއްގޮތަކަށް ވެސް އެއްބަސް ނުވޭ، މިއެވެ.

ދިވެހީންގެ ބަހުރުވަ އިނގިރޭސިވެފައި އޮތް މިންވަރު

2023 ވަނަ އަހަރު ރާއްޖޭގެ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި ދިވެހިބަހުގެ މަޤާމާމެދު ކުރެވުނު ދިރާސާގައި ހިމެނޭ ސުވާލުތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ސުވާލު ކުރެވުނީ ދިވެހިބަހުގެ މަޤާމާއި ގުޅުންހުރި ސަރަހައްދުތަކާއި ދިވެހީންގެ ބަހުރުވައާ ގުޅޭ ގޮތުންނެވެ. މިގޮތުން މި ދިރާސާގެ ބައިވެރިންނަށް ހުށަހެޅުނު ސަރަހައްދުތަކުގައި ބަހުރުވަ ބޭނުންކުރާ މިންވަރާމެދު ސުވާލުކުރެވިފައިވާއިރު، މި ދިރާސާގެ ބައިވެރިންގެ ތެރޭގައި ބައިވެރިވި އެންމެ ތަޢުލީމީ ނިސްބަތްތަކުގައި ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި އިނގިރޭސިބަހަށް އިސްކަންދިނުން ފެނިގެންދެއެވެ. ހާލަތު 4.1 ގައި ދައްކާފައިވާ ދިރާސާގެ ސަރަހައްދުތަކުގައި ހުރި ނިޒާމުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ބަހަކީ ކޮބާ. މިގޮތުން ދިރާސާގައި ފާހަގަކުރެވުނު ބަހާއި ކަނޑައަޅާ ގުޅުމަކީ ދިވެހިބަހާއި އިނގިރޭސިބަހެވެ. އަދި ވަރަށް މަދު މީހުންނަކީ އަރަބިބަހެވެ. އުރުދޫބަސް، އަދި ތަފާތު ސަރަހައްދުތަކުން ކޮބާ. މިގޮތުން މި ދިރާސާއަށް ބޭނުންކުރުނު 1004 ބައިވެރިންގެ ތެރޭގައި ރ ބައިވެރިން ސަލާމަތީގޮތުން ދިވެހިބަހުން ޖަވާބުދީފައި ހުރި އެންމެ 54 (5.36%)

ނިޝާންތަކެވެ. ހަމަވެސް ހަމައެކަނި އިނގިރޭސިބަހުން 499 (49.50%) ނިޝާންތަކެއް ލިޔުއްވައިފައެވެ. އަދި އިނގިރޭސިބަސް ހިމެނޭގޮތުން ދިވެހި ބަސްބަހުން 451 (49%) ނިޝާން ހިމެނެއެވެ. މި 451 ނިޝާނުގައި ވެސް ދިވެހިން ހުރި އިނގިރޭސި ނަންނަން ތާނައިން ކުރެވިފައެވެ.

ހާކާ 4.1. ނިޝާންތަކުގައި ބަސް ބޭނުންކުރެވިފައިވާ މިންވަރު

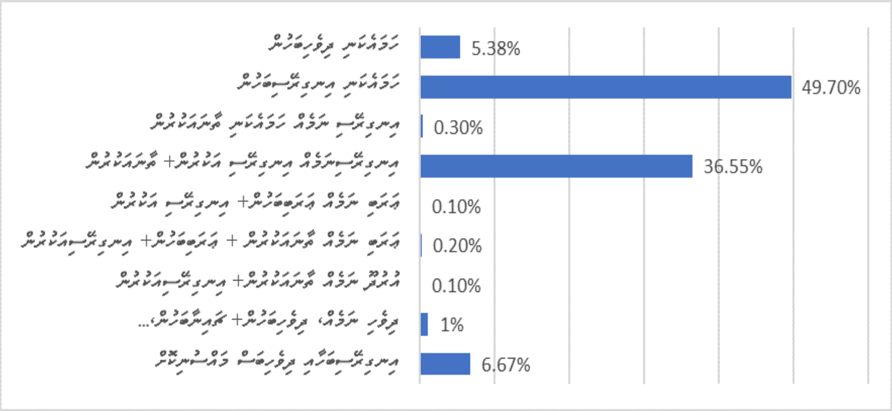

ހާކާ 4.2ގައި ދައްކައިދޭނީ ދިވެހިބަހުގެ ބަހަމިލުކޮށް އޮތް ގޮތް ދެނެގަތުމުގެ މުޝާހަދާއިން ފާހަގަކުރެވުނު އެކި ތަސްވީރުގައި ހުރި ނިޝާންތަކުގައި ބަސް ބޭނުންކުރެވިފައިވާ ގޮތް ދެނެގަތުމަށް ފޮޓޯގްރާފްތަކެވެ. ދިރާސާގެ ނިޝާންތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކުންފުނިތަކުގެ ނަން، ފިހާރަތައް، މަގުމަގުން، ޖާމިއާގެ ސަރަހައްދު، އިސްތިހާރު، ގޭގޭގެ ނަން، ސަރުކާރުގެ އިދާރާތައް، ރެސްޓޯރަންޓް، އޮފީސްތަކުން ތަސްވީރުގެ ފޮޓޯ ނަގައިފައި ވާނެއެވެ. މިގޮތުން ހާކާ 4.2ގައި އޮފީސް ސަރުކާރުގެ އިދާރާތަކާއި ކުންފުނިތަކާއި ފިހާރަތަކާއި މަގުގެ ވައިގެ ބަނދަރުން ފެންނަ ނިޝާނެއްގެ ހަރުދަނާ އިދާރާތައް ބޭނުން ބޭރުގެ ކުންފުނިތަކުގެ ނިޝާންތަކެވެ. މިއިން ކޮންމެ ބޯޑަކުން ނުވަތަ ނިޝާނަކުން ވެސް ފެންނަނީ ދިވެހިބަހަށްވުރެ އިނގިރޭސިބަހަށް އިސްކަންދީފައިވާ މަންޒަރެވެ.

ހާކާ 4.2. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބަހަކީ މަގުމަތި ފެންނަ ނިޝާންތަކުގައި ބަސް ބޭނުންކުރެވިފައިވާ ގޮތް

ޚުލާޞާ

ދެން މި ހުށަހަޅަނީ، ކުރިން މި ހުށަހެޅި ރިސާޗުގެ ޚުލާޞާއެކެވެ. މި ޚުލާޞާ ހުށަހަޅައިފައި ވާނީ ދިވެހިބަހުގެ މައިގަނޑު ސުވާލުތަކަށް އަމާޒުކުރެވިފައެވެ. ދިވެހިބަހުގެ މައިގަނޑު ސުވާލުތަކަކީ އިނގިރޭސިބަހަށް ރާއްޖޭގައި ދެވިފައިވާ އިސްކަމަކީ ކޮބައިތޯއާއި އިނގިރޭސިބަސް ދިވެހިޤައުމުގައި ފުޅާވެފައިވާ މިންވަރަކީ ކޮބައިތޯއެވެ.

އިނގިރޭސިބަހަށް ދެވިފައިވާ އިސްކަމާއި އެ ބަސް ފުޅާވެފައިވާ މިންވަރު

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރީ ތައުލީމީ ނިޒާމުގައި އިނގިރޭސިބަހުގެ ދައުރު

މި ދިރާސާގެ ސާވޭގެ ބައިވެރިންގެ އުމުރުގެ އުމުރަކީ 36އިން 65 އަހަރާ ދެމެދެވެ. ސާވޭގެ ބައިވެރިން ތަފާތު ޖަމާޢަތްތަކާ އެކު، އަދި ތަފާތު ކަންކަމުގައި އިޖުތިމާޢީ ބަސް ތަފާތު ކަމުން ހުށަހެޅުމުން ފާހަގަވި އެވެ، ބައިވެރިން އެ ބައިވެރިންގެ މާހައުލުންނާއި ހާސިލްކޮށް ވާހަކަދައްކާއިރުގައި ދިވެހިބަހުން ވާހަކަދައްކާއިރުގައި ދިރާސާގެ ސާވޭއިން ފާހަގަވެފައި ވާނީ، ހަމަ މީހުން ނުވަތަ ދުވަސް މީހުން ދިވެހިބަހުން ވާހަކަދައްކަން އެ މީހުންނަށް ދަސްވެފައި އޮތް ގޮތުގައި ފާހަގަވެއެވެ. އެ މީހުންގެ ޢާއިލާގެ ދައުރަކީ މުހިއްމު ހިއްސާއެއް ދިވެހިބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގައި ދޫކޮށްލައްވައިގެނެވެ. އަލީ ޙަމީދު (2002) ބުނެފައިވާ ގޮތުގައި 1980ވަނަ އަހަރާ ހަމައަށް އަދި އެކު ވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކަސްރަތު ތަޢުލީމުދިނުން އަދި ދިވެހިބަހުން އިސްކަންދެވިފައި ގޮތެވެ. 1960ގައި އިނގިރޭސި މީޑިއަމް ޕްރައިމަރީ ފޮރުނުވަތު ސިޔާސަތު، އެކަމާ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި މީހަކު އުފެދުނު 60 އަހަރުވެފައި މަދުވެގެން ދިވެހި ފަރާތްތަކުން ކަމަކަށްވެގެން، އެ އުމުރުގެ މީހުންގެ ތައުލީމާއި ދިރިއުޅުން މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ދިވެހިބަހުން އިސްކަންދެވިފައި ހުރުމުން މީހާ ވެސް ސާފު ދިވެހިބަހުން ވާހަކަދައްކައެވެ. އަހަރުމެންނަށް މުޅިން ޖަވާބުން ބަސް މައުސޫލުތަކާއި ތައުލީމީ ދިވެހިބަހުން ވާހަކަ އިނގިރޭސިބަހުން ފުރިހަމަކަން ދިރާސާކުރި ބައިވެރިންގެ ވާހަކަތަކުން ސާބިތުވެއެވެ. މިކަން އިތުރަށް އެނގޭނީ މިއުޅުގެ ދިވެހި ތައުލީމީ ނިޒާމުގެ ބޭނުން ބަހަކީ އިނގިރޭސިބަހުން ފުރިހަމަވެފައި، ވާހަކަދައްކާއިރު މުޅިން އިނގިރޭސިބަސް އިޖުތިމާޢީ ގުޅުންތަކުގައި (ޖަލީލް އަދި ބައިވެރިން، 2023) ޖަވާބުން ބަސް މައުސޫލުގެ ކަމަށް (އަލީ، 2014) ފާހަގަކުރައްވާފައިވެއެވެ. ކުރިޔަށްދިޔަ (2000) ބަޔާންކުރައްވާ ގޮތުގައި ބަހުގެ ނުފޫޒުގެ މަސައްކަތްގައި އެ ތަހުޒީބާ މުޢާމަލާތުގެ އިސްކަންދިނުން އެ ތަހުޒީބާ ދޫނި މީހުންވެ. ޖަވާބުން ބަޔާންކުރެވި މައުސޫލާ ބަހެވެ. ތައުލީމީ ބަޔާންކުރެވި އެ ތަހުޒީބާ ނުފޫޒުވެރި ބަހެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރީ ނިޒާމު 1960ގެ އަހަރުތަކުން ފެށިގެން ބޮޑުބަދަލުތަކެއް ދިމާއިވުމަކީ ދިވެހި ކުދިންގެ ހިތްތަކުގައި ވެސް އިނގިރޭސިބަހަށް ޓީވީދުވެސް މައިގަނޑު ސަބަބު ކަމުގައި ދެންނެވިދާނެއެވެ. 2011ވަނަ އަހަރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ މަސްހޫރު ގެންނަން އެހެން ބަދަލުތަކާ އެކު، ކުދިންގެ ގޮތުގެ ތައުލީމު މާދަރީބަސްކަމުގައިވާ ދިވެހިބަހުން ޕްރައިމަރީދިނުމަށް ކަމުގެ ތަޢުލީމާ ހަރި ބޮޑުގެން އެދުނު ނަމަވެސް (މުހައްމަދު، 2013) އެމްޕަވަރ އެކަމުގެ ނުވަތަ އަމިއްލަ ބަސް ހަމައަކަސް މާއްދާގެ ގޮތުގައި ޕްރައިމަރީ ފުރުޞަތަކަށް ދިވެހިން އަމިއްލަ ދުނިޔަވަރު ބޭނުންވެއެވެ. މި ދިރާސާގެ ހުށަހެޅުމަކީ ވެސް މި ނުކުއްސަކު ވިސްނުން މުޅިން ވެސް އެބައެއްޗަކަށް ހާމަވެއެވެ. މީގެ އާޚިރު ނަތީޖާއަކީ ކަރަޓު (1986) ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ، އިނގިރޭސިބަހުގެ ބާރު އެކު، ދިވެހިންގެ ކޯޑުސްވިޗުކުރުމުގެ ބޮޑު ބަލާ، ދިވެހިބަހަށް ދިވެހި ކުދިންގެ ހިތްތަކުން ޚިޔާނާތްވާ ޖާގަ ވެސް ހުސްވެގެން ދިއުމެވެ.

އިނގިރޭސިބަހަކީ ދިވެހީންގެ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ވަރަށް ގިނަ ހިސާ ބައެއްކުރުމުގައި މި ދިރާސާގެ ހުށަހެޅުމުގެ އަސާސީ ނަތީޖާއެވެ. އިނގިރޭސިބަހުގެ ކޯޑުސްވިޗުކުރުން ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޢާއްމުކަމާއި، ދިވެހި މުޖުތަމަޢުގައި އިނގިރޭސިބަސް ދަސްކުރަން މީހުންނާއި އެ ބުނުން މީހުންގެ ފާރަގެ، ބޮޑަށް ތަފާތުވަނީ، ވަރަށް ބޮޑީ. ރާއްޖޭގެ ޒުވާނުން ގިނަ ޒުވާނުން ދިރާސާކުރައްވާފައިވާ ކުރިޔަށް (1995) ބަޔާންކުރައްވާ ގޮތުގައި މާލޭގެ ޒުވާނުންގެ މެދުގައި އިނގިރޭސިބަހަށް ވަރަށް ހަމަޖެހި، އެ ޒުވާނުން ވަރަށް

އިސްލާމްދީނާ ބަހަށް. ރާއްޖޭގައި އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވައިދިނުމުގެ ބޭނުމަކީ ފުރުޞަތުތައް ސަރަހައްދީ ޤައުމުތަކާއި ދުނިޔެ ރާއްޖޭގެ
ބޭފުޅުންގެ ދަރިންނަށް އިނގިރޭސި ތަޢުލީމުދިނުމަށް (ކޮލިންސް، 1995). އެހެންކަމުން ޤާނޫނުއަސާސީގައި އިނގިރޭސިބަހަކީ ދިވެހި
މުޖުތަމަޢުގައި ގަދަރުވެރި ބަހަކަށްވެ. މިގޮތުން ދިވާސާގެ ހުނަރުވެރިކަމުން ފަރާތްތަކުން ގޮތުގައި ދިވެހިބަހަށްވުރެ އިނގިރޭސިބަހަށް
އިސްކަންދެވިފައި އެވީ އިގްލިސާރިގެ މައިބަހަށް ވެފައި، އެ ބަސް ނޫނީ ކިޔަވާ ކިޔަވައިދެނީ ނުހުރިމަ އެ ބަސް ނޫނީގެމާދާ
ދިވެހި މުޖުތަމަޢުގައި މަޤާމު ޢަމަލުކުރަނީ ވާރަގައެވެ. އެހެންކަމުން ބަސް މަދުވެސްދާނެއްވެސް ވާހަކަދައްކާއި އިނގިރޭސިބަހަށް
ފުރިހަމަ ވަރަށް ދިވެހި މުޖުތަމަޢުގައި އެ މީހަކު އަރިހަ ގަދަރު ބޮޑު ކަމުން ދިރާސާގެ ހުރިހާ ކަންކަމުން ހާމަވެއެވެ.

އިނގިރޭސިބަސް ދަރިވަރުން މީހުންގެ އެ ބަސް ނުދަންނަ މީހުންގެ ފަރަގު ދިވެހި މުޖުތަމަޢުގައި ބޮޑުކަމުން، ބައި ދާއިރާތަކުން
މަނީ ތައްޔާރު ވެސް ދިވެހި މުޖުތަމަޢުން ޚާއްޞަ އިނގިރޭސިބަހަށް ފުރިހަމަ ވަރަށްކަންކަން ހަރުދަނާކަމުން ފުރަގެކުރިވުނެވެ.
ގައުމުއްޔަތު ހިސާބަށް ގެއްލުމަކުގައި މިކަންކަން ކުޑަކުޑަކަމަށް އަމިއްލަ ބަސް ކުރިއެރުވުމަށް މަސައްކަތްކުރެވޭނެއެވެ.
މިސާލަކަށް، މުޅިސިޓީގެ ކުޅިވަރުގަނޑު ޝިހާބުގެ ތެރެއަށް، މުޅިބަޔަކުން ކިޔަވާ މީހުންނާއި އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވާ މީހުންގެ
ފަރަގު ބޮޑުވެ، މުޅިބަޔަކުން ކިޔަވާ މީހުންނަކީ ތަޢުލީމީ ފަރާތްތަކުގެ ހަރުދަނާކަމާ ފުރިހަމަ ކުރުމުގެ މުޅިބަޔަކުން ކިޔާ މީހުންނަކީ
ތަޢުލީމީ ފަރާތްތަކުގެ ހުނަރުވެރިކަމުން ކަމުގެ ތަޢުލީމީ މަރުޙަލާތަކުގައި ފާހަގަ ކުރެވެއެވެ (އަޙުމަދު، 1987). ދިރާސާތަކުގެ ގޮތުގައި އިސްލާމްދީނުގެ
ޤަވާޢިދުގައި (2011) ބަލާ ގޮތުން ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުމުން މުޅިން ފުރިހަމަވެގެން، އިޤްތިޞާދީ، ސިޔާސީ (2004)
ވިޔަފާރި، ބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ މައިގަނޑު ބޭނުމެވެ. އެހެންކަމުން އިނގިރޭސިބަހުގެ ސަބަބުން، ދިވެހި ހާލަތުތަކުން
ދައުލަތުގެ އެކަމު ބޭރު ބަދަލުވުމަށް އޮތީ ދިވެހިބަހަށް ހުރި ގޮތުން ފާހަގަކުރެވޭ ތަފާތުތަކުން ބަލައި، ސަރުކާރުގެ ބަޔާނުގެ (2003)
ބަލަންޖެހޭކަމާއިގެ ގޮތުން ބަހުގެ ދެގޮތް ސަރުކާރުގެ ސިޔާސަތު، ދިވެހިބަސްތަކުގައި ދިވެހިބަހުގެ ޢާމު އިޖުތިމާޢީ ދިވެހިކަމުގެ
ހަމަތަކުގެ ވިސްނުމަށް، މުޅިކަރުދާހުގެ އަގުބޮޑު މުޅިން ޚިދުމަތްދެއެވެ. މިގޮތް މުޅިކަރުދާސް ގެންދާ ދިވެހިބަހުގެ
މަދަރުސީ ތަޢުލީމުގެ ގައުމީ މަސައްކަތުގެ ތަޢުލީމީ ދާއިރާގައި ބައިނަލްއަގުވާމީ އަމިއްލަކުރާތަކުން (ގާނޫނީގޮތުން) އަދި ދިވެހިގައުމިއްޔަތު
ދަމަހައްޓާ ގޮތަށް ދަރިން، ތިބާވަރުގައި ވެސް ނޫނީ ދަރިވަރުން ވިސްނާލެވެ.

މީޑިއާގައި އިނގިރޭސިބަހުގެ ދައުރު

މީޑިއާއަކީ ބަހުގެ ސިޔާސަތު ތަރުޖަމާކުރުމުގެ އަސާސް މުހިއްމު ދާއިރާއެވެ (ހަލީމް، 2010). އެހެނީ އާއްމުކޮށް ގިނަ
މީހުންނާ މުޢާމަލާތްކުރާ އަސާސް ބޮޑު ދާއިރާއަކީ މީޑިއާގެ ދާއިރާއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ރާއްޖޭގެ ބަރުލަމާނުގެ ޤާނޫނުތަކުގެ ދާއިރާއިން
ފޮނުވާ ޚަބަރުތަކުގައި ބަސް މަސްހުނިވެރިން އިޤްތިޞާދުގައި (ޝަރީފް، 2018)، އަދި ބަހަށް ނުފެނޭ އަސަރުކުރާގޮތުން މި
ދިރާސާގެ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ މަސްލަހަތުން ފާހަގަވުމުން، މިގޮތް މުސްލިމް މުޖުތަމަޢުގައި އިނގިރޭސިބަހަށް ދީފައި އޮންނަ
މަގާމު، (ޝަރީފް އަދި ރިޔާޒް، 2024 ފާހަގަކުރާގޮތަށް ގެތެރެ) އެ ދާއިރާއަށް ބޭނުންވާ މިންވަރަށް ދިވެހި ޚަބަރު ނުފެންނާނީ
ކަމަށް ވެސްމަތިކުރެވިދާނެއެވެ. އެހެންކަމުން މީޑިއާތަކުގެ ކަންކަން ބެހެއްޓުމުގެ ޖަވާބު އޮންނަ ފުރުޞަތުތަކުން މިކަމަށް އިތުރަށް
ހުށަހަޅުއްވާ އުސޫލުތަކާއި ކަނޑައަޅާފައިވާ މި ދިރާސާގެ ހެދުމަތުކުން (ޖަދުވަލު 4.3) އިޝްތިހާރުތަކެވެ. މި ވާހަކަތަކުން
ބޭރުބަހަށް މަޢުލޫމާތު މީޑިއާ ކަނޑައަޅާފައިވާ ޤާނޫނު (2008)، އަދި ބްރޯޑްކާސްޓިންގ ޤާނޫނު (2010)، މި ދެ ޤާނޫނުން
ކުރީ އެއްވެސް ޤާނޫނެއްގައި މީޑިއާގައި ދިވެހިބަހުގެ ގަވާއިދާ ހަމައަކުން ސަފުހާކުރަންޖެހޭނެ، ބަސް ބޭނުންކުރާނެ ގޮތް
ބަޔާންކޮށް އެއްވެސް ވާހަކަެއް ބަޔާންކުރަނީ ނުވާތީއެވެ. މިގޮ އިތުރުން ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތުގައި (ދިވެހިބަހުގެ ޤައުމީ
ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ޤާނޫނު، 2011) ވެސް މީޑިއާގައި ބަސް ބޭނުންކުރާނެ ގޮތް ބޭރު އެއްވެސް މަޢުލޫމާތެއް ނެތުމަކީ،
މި ސިޔާސަތަކީ އިސްތިޢުމާލް ގެންނަން ޖެހޭ ކަމެއް ކަމުގައި ދެކެވެއެވެ. އެހެންކަމުން މި ރޭން ޤާނޫނަށް މި ދާއިރާގެ ގޮތެއް،
މީޑިއާން ދިވެހިބަހަށް އިސްކަމުދޭ ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރާނެ ގޮތް ސާފުކުރަން ބަލަންޖެހޭ ގޮތަކަށް އިނގިރޭސިބަހުގެ އަސަރު

ކުޑަކުރޭ، ދިވެހިބަސް ކުރިއަރުވުމަށް ކުރަންޖެހިފައިވާ މުހިންމު ކަމެކެވެ.

ދިވެހިންގެ ބަހީމަގުއިން ފެންނަ އިނގިރޭސިބަހުގެ ދަރަޖަ

ބަހީމަގުއަކީ ވަރައިގެންވާ ޢާންމުކޮށް ފެންނަން ހުންނަ ނަންބޯޑުތަކާއި އެ ދޫރު ނިޝާންތަކުގައި ބަސް ބޭނުންކުރެވިފައި ހުންނަ ގޮތުގެ ތަރުތީބު، އެ މުޖުތަމަޢުއެއްގައި އެ ބަސްބަހުގެ އަހައްމިއްޔަތާއި ދަރަޖަ ދައްކުވައިދޭ ދިރާސާކުރެވޭ. ދިވެހިބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ މައި ސިޔާސަތު ކަމުގައި ބެލެވޭ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2011 ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ 'ހ' އަދި 'ނ'ގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ގޮތުގައި އާންމުންނަށް ފެންނަ ގޮތަށް ހުންނަ މިފަދަ ބޯޑުތަކުގައި ލިޔެފައި ހުންނަ އިބާ، ތެރޭގެ ނަން ތަނަވަސްކުރުން ޖެހުމުން އިސްކަންދިނުމުގެ ޤާނޫނެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބަހީމަގުތަކުން ހާލު ހިންގުމުގައި އަނގޮޅިވެސް ބަހުގެ ސިޔާސަތާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތިން ފާހަގައިން ހިންގާފައިވާ 36.55% ނިސްބަތް ހުރި ކަމުގައި ލިބުނެވެ، އަދި ދިވެހިންގެ ކޯޑުވަރުވީމާކަން ދަރުމަކޮށް ހަރުދަނާކުރަން ބުނެވޭ. އަދިވެސް ފެންނަނީ އިނގިރޭސިބަހުގެ ނަންތަކުގައި، ފާހަގައިން ހިފެހެއްޓި ހުރި އެ އިނގިރޭސި ނަންތަކެވެ. ދިވެހިބަހުން އިސްކަންދޭ ނަމަ، ހަމަގޮތުގައި އެ ނަން އެނގޭނީ ދިވެހިބަހުންނެވެ. ދިވެހިބަސް ކުރިއަރުވުމަށް އެއްވެ. ގާރި (2006) ފާހަގަކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން، ބަހުގެ ދިރުމާއި ސަލާމަތީ ކޯޑުވަރުވީމާކަން ދެމެހެއްޓުމަށް ބަލައި އާންމު ތަންތަނުގައި މާދިރިބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ބޭނުންތެރިކަމަށް ހުންނަ ނިޝާންތަކަށް ހުރިހާ ވަރަކަށް މުހިންމުވެ. މި ދިރާސާގެ ނަތީޖާތަކުން ދެއްކީ ގޮތުގައި، މީގެތެރެއިން ނިޝާންތަށް ހުރި ތަންތަނުގައި ދިވެހިބަހުގެ ދަރަޖަ ކުރިމަތިކުރާނެ ބޭނުމަށް ބަލައި، މުއާމަލާތް ކުރުމަށް ބޭނުންތެރިކަމާ އެކު މަސައްކަތްކުރުމަށް، އާންމުން ނުހިފާ ނުވަތަ ކުރަނީ ކުރިއަށް މަސައްކަތްކުރުމުގެ ސަބަބުން ކުރިއަރައިގަތުމަށް ނިކުތް ގޮތެވެ. މީގެތެރެ ފިޔަވަޅުތަކެއް ނެގުމުގައި ނަމަ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބަހީމަގުތަކުގެ ބަހުގެ މަންޒަރަށް، ސިޔާސަތުގެ ތަންފީޒުކުރެވޭނޭ މިގޮތަށް ވަރަށް ބޮޑެތި ބައިތަކެއް، އިނގިރޭސިބަހުން ތަޅުމުގެ ގޮތަށް ހުންނަ ނިޝާންތަކާއެކު، ދިވެހިބަސް އިތުރަށް ފަހަރެއް ސަރުކާރުތަކުގެ، އިނގިރޭސިބަހުގެ ބާރު އިތުރުވެ ދަރުމަކުރެވިފައިވާކަމެވެ. އެގޮތުން ސަރަހައްދުން ދިވެހިންގެ ކޯޑުވަރުވީމާކަން ދިވެހި މުޖުތަމަޢުން ފެނިގެންދާން ހިނގައިދާނެއެވެ.

ބަހުގެ ސިޔާސަތާއި ކަންކުރާ ގޮތުގެ ފަރަގު

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދައުލަތުގެ އިސްކަންދޭ ޤާނޫނުގައި (2011) ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި ދިވެހިންނަށް އަދާކުރެވޭ ޚިދުމަތް ޚިދުމަތެއް ހޯދުމަށާއި ދިވެހިބަހުން މަޢުލޫމާތު ޚިދުމަތްދޭ ފަރާތްތައް. އެހެންނަމަވެސް ވެރިފަރާތުގެ މަސައްކަތުގައި ހޯދުމަށް ޖާގަ ޚިދުމަތްދޭ ހޯދުމަށް އިނގިރޭސިބަހުންނާއި ނޫނަސް ދިވެހިބަހާއި އިނގިރޭސިބަހުން މުޢާމަލާތްކުރުން ދިރާސާގެ ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްދީފައި ވެއެވެ. މިގޮތުން، ޤާނޫނުގެ ދަށުން ދިވެހިބަހަށް ޚިޔާލުދޭ ސަރުކާރުގެ ނުވިޔަފާރީ ކަންތައް ދަނޑުގެ ދިވެހިބަސް ދިރުވުމަށް ފެށުމަށް، އެހެން މަސައްކަތް ކުރިމަތިލި އިތުރުވާ ދިވެހިކަން. އެހެންނަމަވެސް، މި ޤާނޫނު ނަގަދަކުރުމަށް ދިވެހިބަހުގެ ބޭނުންކުރާ އިތުރުވާ ފަރާތަށް މިނިސްޓްރީއެއް ދަސްކުރެވޭ ހުރި، ސަރުކާރުގެ އިދާރާތައް ގޮވާލި މުޢާމަލާތު ކުރުމަށް ކަނޑައަޅާ ކަމަށް ދިރާސާގެ ހަދާންކުރުން ހުރެއެވެ. ކަޑުމަތީގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ (2003) ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ބަހުގެ ސިޔާސަތު ތަންފީޒުކުރާއިރު، އެ ސިޔާސަތު ތަންފީޒުކުރާ ގޮތް ބަލައިގެން އިސްލާމްކުރުމަށް ކަންކަމުގެ ފާހަގަކޮށް، އެ ކަންކަން އިސްލާހުކުރުން ހިތްވަރު ދެވެނީއެވެ. ބައިނަލްއަޤުވާމީ ދާއިރާގައި ސިޔާސީ ދާއިރާގައި ޒުވާނުންގެ ތަޢުލީމީ ފުރުޞަތުގައި ބައިވެރިވީ ބޭނުންކުރާ ބަހަކީ އިނގިރޭސިބަސް ކަމަށް ސާބިތު ބައިވެރިން (ތާވަލު 4.3) ބަޔާންކޮށްފައި ވެއެވެ. މި ދާއިރާތަކުން ބޭނުންވާ މިންވަރަށް ދިވެހިބަހުގެ ބަސްކޮށްދޭ އަދާކުރެވޭ ކަމަށް ވަޒީފާތަކަށް ނުވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެ ދާއިރާތަކުގެ ބާރުގެ ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި އެ ދާއިރާތަކުގެ ބޭނުންވާ އެއްވަރު، އިނގިރޭސިބަހުން ހުންނަ ޚަރަދުކުރެވޭ، އާ ޚަރަދުކުރާ ދިވެހިބަހުން އަދާކުރުމުގެ ހުނަރުވެއެވެ.

ދިވެހި ޤައުމުގެ ރަސްމީ އަދި ޤައުމީބަހަކީ ދިވެހިބަސްކަމުގައި ނަމަވެސް ދުނިޔޭގެ ޖާގަ އެހެން ބަސްބަހުގެ މައްޗަށް އިނގިރޭސިބަސް ކުރިއަށްދަމުން އަންނަ ގޮތަށް (ކަވްރޫ، 1986؛ ކްރިސްޓަލް، 2000) އިނގިރޭސިބަހުގެ ކުރިމަތީގައި ދިވެހިބަސް

އާދީ ފަހަރަށް ބޭނުންކުރާނީ މި ދިރާސާގެ ހުށަހެޅުމުގެ ފޯރުކޮށްދޭ. ދިވެހި މުޤައްރަރުގައި ދިވެހިބަހާ ގުޅޭ ދުވަހު ގޮތުގެ ސަބަބުން، ދިވެހިބަހަށް ޚާއްޞަކުރެވިފައިވާ ދުވަސް ބަހާއި ދަރަޖަތަކުގައި ދެންނެވިފައެވެ. ޚާއްޞަކޮށް ޝަފީޤާ (2017) ޖަމްޢިއްޔާއިން ވަނީ ބަހުގެ ކުރިއެރުވުމުގައި ބަހަށް އެކަށީގެންވާ ދަރަޖަ ދެވިގެންނުވާ ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހިސާބުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މުހިންމުކަމެވެ. އެހެނީ ބަސް ކުރިއެރުވުމަށް މުޤައްރަރުގައި ބަހަށް އެކަށީގެންވާ ދަރަޖަ ދެވިގެންނުވެ. ބަހަށް އިސްކަން ދެވިގެންނުވެ. ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ އަދި މަނހަޖުއްޓަކައި ޢަމަލުކުރެވިފައިވާ ގޮތް، އެ ސިޔާސަތު ތަންފީޒުކުރާ ކުއްލިއަކާ ނުލައި ދިވެހި މުޤައްރަރުގައި ދިވެހިބަހަށް ދޭ ސަމާލުކަން، ދިވެހިބަހާ ގުޅޭ ބިންގާ ދަސްކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބުން ކުޑަ ކަމަށް ބުނެފައެވެ.

ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތު ތަންފީޒުކުރުމުގައި އެތައް އުނދަގޫ ކަންތައް ކުރިމަތިވި ދިވެހިމަދަރުސާތަކުގެ މުދައްރިސުން ނިސްބަތުން އެހެން ބައެއް ބަލަހައްޓާ ފަރާތްތައް ފެނިވޭ. މިގޮތުން ސަރުކާރުން ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ މަޤްޞަދު ހާސިލުކުރުމުގައި ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް. ސިޔާސަތުގެ މަޤްޞަދަކީ ދިވެހިމަދަރުސާތަކުގައި އެންމެ ގިނަ ބޭނުންކުރާ ބަހަކީ ދިވެހިބަސްކަމުގައި ހަދައިދިނުމެވެ. އެހެން ނަމަވެސް މަދަރުސާތަކުގެ މުދައްރިސުން ނިޔަތުގައި ދިވެހިބަހަށް ދޭ ސަމާލުކަމަށް އިނގިރޭސިބަހުން ބަސް ނެގުން މި މަޤްޞަދަށް ހާސިލުކުރުމަށް ހުރަސްއަޅައެވެ. ޝަހުދާ ޝަރީފް (2012) ފާހަގަކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި އިސްކޫލު ދަރިވަރުންގެ ބަހުގެ ސިޔާސަތު ތަންފީޒުކުރުމުގެ ގޮތުން ތަފާތުވޭ. އެހެންކަމުން ދިވެހިބަސް ކުރިއަރުވާލުމަށް ބާރުއަޅާ ތަޢުލީމީ ސިޔާސަތުގައި (ތަޢުލީމީ ދާއިރާގައި) ދިވެހިބަހަށް އިސްކަންދޭން ނިންމާފައި ހުރިކަން އެބަފެނެއެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ޤާނޫނު (2011) އާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ މި ބާބު ދެއްކޭ މިނިވަންކަމާ އެއްގޮތްވާ އެއްގޮތަށް ދަރުސްކުރާ ބައިވެރިވުން ދީނާއި ވަޒަނާލާން (މިސާލަކަށް: ސަލީމް، 2019)، މި ޤާނޫނުގައި އިތުރު ބާރެއް ލިބިއެވެ. އެހެނީ އެ ޤާނޫނު ނަފާއަށް ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ މައިގަނޑު މަޤްސަދަކީ ދިވެހި މުޤައްރަރުގައި ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުން އިތުރުކުރުން ނަމަވެސް، ރާއްޖޭގެ ޖުޑީ-އިސްލާހުން ފިލުވަން މަރުކަޒުގެ އިނގިރޭސިބަހަށް ބަދަލުވެފައި އޮތްތަނުގައި މި ސިޔާސަތުގެ މަޤްސަދު ހާސިލުކުރުން އޮޅޭ ބޮޑު ހަރަކާތެވެ. މީގެ އިތުރުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބަހަށްފަރު އިނގިރޭސިބަހަށް ދިމާއިރުން އިސްތިހާރުން ހޯދަމުން މި ދިރާސާއިން ފެނުނުން، ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ އަސާސް މި ސިޔާސަތާ އެއްގޮތަށް ކަންކަން ނުހިނގާކަން ހާމަވެއެވެ.

ބޮނިސަން (2010) ޖަމްޢިއްޔާއިއްޔާ ގޮތުގައި ކުރިއަށްގެން އުސޫލަށް ހަރަކާތް ކުރެވޭ ސިސްޓަމް ބޮލޭއެވެ. ކުލަވަރުތަކާއި ގައުމުތަކުގެ ދިރުވުމުގައި އެ ބަހެއްގެ ބަހަކު އެހެން ބަސްބަސް އިސްކޯލުތަކުގައި ޕީރިސްތު، (ނޮޓިސް، 2000؛ ހޮޕް، 1996) ގަވާއިދާ ގުޅިގެން ބަސް ނުން ބަހަކަށް ހިމެނުމަށް ކަމުގެ ލިޔެ ފަދަ ޤައުމީ ދަރުސްތަކަށް ބޭނުފުޅުވާ ދަރިވަރުންގެ ހިސާބުގައި ކުލަވަރުތަކާއި ގުޅިގެންވާ ޖޯޑު އަތޮޅުތަކާއި ބައިބަޔަކީ ވަރަށް ބޮޑު މަސްއޫލިއްޔަތު ނަގައިގެންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތުގައި ހުރި ކަންކަން ހަރުދަނާކުރަން އަދި ތަންފީޒުކުރުމަށް ދިރިއުޅުމުގެ ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުމަށް އިސްކޯލުތަކަށް މަސައްކަތް ކޮށްފަ ދާއިރާ ކަން ކަމަށް ޓެސްޓުކުރުމުގެ ރިޕޯޓުތަކުން ދިރާސާކުރެވެ. ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތު އެކުލެވޭ ގޮތުގައި ތަންފީޒުކުރުމުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކަނޑައެޅުމުގެ ތަޢުލީމީ ސިޔާސަތުގެ ބަހުގެ އެތައް ބައެއް ނަތީޖާއެކެވެ. ބަސް ކުރިއެރުވުމުގެ މުޤައްރަރުގައި ބަހަށް އެކަށީގެންވާ ދަރަޖަ ދެވިގެންނުވެ. ބަހަށް އިސްކަން ދެވިގެންނުވެ. ބަހަށް އިސްކަން ދެވިގެންފައިވާ ފަދަ ދެ ބަސް ބޭނުންކުރުން އިސްލާހުކުރުމުގެ (ޝަހުދާ ޝަރީފް، 2004). އެހެންނަމަވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ޤާނޫނުގެ (2011) މަޤްސަދު އެއްގޮތަށް މުދައްރިސުން ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުން ބޮޑު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަރިވަރުންގެ ގޮތުގެ ތަޢުލީމީ ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދިނުން ހިނގާ ގޮތް. ދިވެހިބަހަށް ދިވެހިބަސް ކުލަވަރުތަކުން އެންމެ ބޮޑު ދިވެހިބަހާއި ގުޅިގެން ކުރިއަށް ކަމަށް. އެހެންނަމަވެސް، ދިވެހިބަސް، ދިވެހިމުޤައްރަރުގައި ގެއްލިގެން ނުދިއުމަށް ބަލައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކިޔަވާދިނުމުގައި ދިވެހިބަހުގެ ކުލަވަރުތަކަށް ޚިޔާލު ފަރުދުންނަށް ހުށަހެޅުން، ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެ ސިޔާސަތުތަކުގެ ބައިބައިގެންވުމަށް މުހިންމުކަމެވެ.

ނިންމުން

ބަލަން ދިވެހީންގެ މައި ބަހަކީ އިނގިރޭސިބަސްކަމަށްވާއިރު، އެ ބަހަކީ ބައިނަލްއަޤްވާމީ ބަހެއް ވެސް ޖެހޭ މިހާރު ބަލައިގަންނަ ބަހަކަށްވުމުން، ދިވެހީންގެ ކުދިން ގެއުގައި ބޮޑުވަމުން ދާއިރު ވެސް އިނގިރޭސިބަހުގެ އަސަރުކުރުވަނީ ދަށުން ގޮތަކުން އިނގިރޭސިބަހުގެ ނުފޫޒަށްފައިވާ މިންވަރު ބޮޑުވެ. މިގޮތުން ދިވެހިބަހުގެ މުސްތަޤްބަލް ހިމާޔަތްކުރުމަށް އަމަލުކުރާ ސިޔާސަތުތައް ދިވެހިބަހުގެ ކުލަވަރުގެ ތަފާތު، އިނގިރޭސިބަހުގެ އަސަރު އިސްވެހުރެއް ފާހަގަކުރެވޭ މި ދިރާސާއިން ހާމަވެއެވެ. ދިވެހިބަސް ހިމާޔަތްކުރުމަށް ކުރިމަގުގައި ޤާނޫނީ ދިވެހިބަސް ބަދަލުތަކުގެ ކުރަން ފެށިފަހުން ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްލާހުކުރުމަށް އަސާސީ ޤާނޫނު ޤާނޫނުގެ (ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2011) މަޖިލިސްފާސް. ނަމަވެސް ރާއްޖޭގެ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުން މިކަން ކަށަވަރެއް ނުކުރެވެއެވެ. އޭރުން 1960ގެ އަހަރުތަކުން ފެށިގެން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތަޢުލީމީ ނިޒާމު އިނގިރޭސިބަހަށް ބަރޯސާވެފައި އެއް ޒަމާން، ދެއްކީ، ގަވާއިދު ތަޢުލީމުން ފެށިގެން މަތީ ސާނަވީ ތަޢުލީމާ ހަމައަށް ކިޔަވައިދިނުމުގެ ބަހަކީ އިނގިރޭސިބަސް ކަމަށް ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2020) ލާޒިމުކޮށް، މަތީ ތަޢުލީމުގެ ކޯސްތައް އިނގިރޭސިބަހަށް ބަރޯސާވެފައިވާތީ ދިވެހި ކުދިންނަށް ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުން ކުޑަވެ، އިނގިރޭސިބަސް ބޭނުންކުރުން އިތުރުވުމުން ޤަވާއިދުތަކަށް ވުމެވެ. ބޭރުބަސްތަކުގެ މައްޗަށް އެ ބަހެއްގެ ތަޢުލީމީ ނިޒާމު ބަރޯސާވުމަކީ އެ ބަހެއްގެ ކުލަވަރާ ފަރުދީ ދިވެހިބަހުގެ ކުރިމަގަށް ނުރައްކާވެއެވެ. މިގޮތުން ސަރުކާރުން ރާއްޖޭގެ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި މަސައްކަތްކުރާ ބަހަކީ ދިވެހިބަހުގެ ކުލަވަރު ހިފެހެއްޓުމަށް ދަރިން އެއްޗެއް ސަޤާފީ ފުރުސަތު ދިނުން ފުއްދައިދީ ލާޒިމުވެއެވެ. މިކަން އިތުރަށް ފުޅާކުރުން ދިވާސާކުރުން ޖެހެއެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބަހަކީ ބަލައިގަނެވޭ ދިވެހިބަހުގެ ކުލަވަރު އިނގިރޭސިބަހުގެ ބަސްތަކުން ފުރާލާއިރު، ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުން ކުޑަވެ، ދިވެހިބަހުގެ ޤާނޫނީ އަސާސީ ދިވެހިބަހުގެ ފަރުދީ ހެދުމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތަފާތު ކުލަވަރުތަކުން ދިވެހިބަސް ކުރިމަގަށް ހަރުދަނާކުރުމަށް ސަރުކާރުގެ ސިޔާސަތުތައް އިޞްލާހުކުރުމަށް ހުށަހަޅައެވެ. އެއްގޮތަކީ ބަހުގެ ސިޔާސަތު ކުލަވަރުތަކަށް ބަދަލު ގެނައުމާއި، އެހެން ގޮތަކީ ތަޢުލީމާ ބެހޭ ސިޔާސަތު ބަދަލުކުރުމެވެ. ހަމައެއާއެކު ދިވެހިބަހުގެ ޤާނޫނީ އަސާސީ ކަމުގެ ދިވެހިބަސް ޤާނޫނުތަކަށް ބަދަލު ގެނައުން ޖެހެއެވެ.

މި ދިރާސާއަކީ ދިވެހިބަހުގެ މުސްތަޤްބަލް ހަރުދަނާކުރުމަށް ދޭ ފުރުސަތު ފާހަގަކުރާ ދިރާސާއެކެވެ. ދިވެހިބަސް އެކުލެވިގެންވާ ކުލަވަރު ގެނެސް ދިނުމަށް ކުރިއަށް މިންވަރު ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ފުރުސަތު ދިރާސާއެވެ. މި ދިރާސާގެ ހޯދުންތަކުން ފުރާލެވޭ ފުރުސަތު ބަލައިލުމުން ސިޔާސަތު ހޯދުމުގެ ހުށަހެޅުން ކުރެވޭނެއެވެ. އެ ގޮތަށް ވީ ހެކިތަކުން ދިވެހިބަހުގެ ހިމާޔަތް ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ ގޮތް މި ދިރާސާގެ ހުށަހެޅުމެއް ވެގެންދާނެއެވެ.

ރެފަރެންސް

ހަލީމް، ސަޢީދާ. (1996). މާ ރީތި އަދަބިއްޔާތެއް؟ އިޤްތިބާސް: ސަޢީދާ ހަލީމް؛ ދަރި ފުއާދު ޒަކީ ގެ. (މުހައްމަދުއަލީ). ކުއްލިގޮތުގެ އެކީ ކަލެކްޝަނެއް ބަހުރުވައިގެ އަދަބިއްޔާތު {ސަޤާފީ ކުލަވަރުގެ ސަފުހާތަކުން}، (ސަފުހާ 1-17). ސަފީ ޖަޒީރާގެ ކޮމިޝަން. {Hall}ހަލީމް، ފާތިމަތު އަލީ. (2010). ސްކޫލް ބަދަލުވުން އޮޅި ދ ގެއްލުމެއް ފޮނި ބޭނުންވާ ޗެކުޕޯސް ސްޓޭޑީ {ބަހުގެ ސިޔާސަތު ސަރުކާރުގެ މަދަރުސާގެ ގޮތުގައި ސިޔާސަތުގެ ބޭނުމެއް}. {Hult}. ޗެކުޕޯސް ޒަމާނީ ބަހުގެ ކުލަވަރު ހޯދުމުގެ ބާރުތައް، 34(2)، 158-181.

ހަމީދު، ހަސަން. (2002). މަޖިލިސް ތަޢުލީމު ހަމަޖެހުން ސަރުކާރުގެ ތަޢުލީމަށް. ފުރުޞަތު، 4(04)، 11-12.

ނޭޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް އޮފް އެޑިއުކޭޝަން. (2015). ދިވެހިރާއްޖޭގެ މަދަރުސީ ނިޞާބުގެ ޤައުމީ މަންހަޖު. މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ: ނޭޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް އޮފް އެޑިއުކޭޝަން، މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަން.

ނޯޓަން، ބޮނީ. (2000). އައިޑެންޓިޓީ އެންޑް ލޭންގުއޭޖް ލަރނިންގ: ޖެންޑަރ، އެތްނިސިޓީ އެންޑް އެޑިއުކޭޝަނަލް ޗޭންޖް {ޖަންސުވަންތަކަމާއި ދިނީގެ ދިރާސާކުރުމަށް}. ލަންޑަން. {Norton}

ރޮބިންސަން، ޕީޓަރ އެޑް. (2007). ޓާސްކް އަދި ކޮގްނިޝަން ޕްރޮސެސިންގ {ބަލަނދުވާ ނަޒަރިއްޔާތު}. ދަ ބަލްކަނުގެ ކޮގްނިޝަން، 125-143. {Robinson}

ރޮބަރޓްސަން، ރޮލަންޑް. (1992). ގްލޯބަލައިޒޭޝަން: ސޯޝަލް ތިއަރީ އެންޑް ގްލޯބަލް ކަލްޗަރ {ބަލަނދުން: އިޖުތިމާޢީ ނަޒަރިއްޔާއާއި ބަލަނ ސަގާފަތް}. ލަންޑަން: ސޭޖް ޕަބްލިކޭޝަން. {Robertson}.

ރިޔާޒު، އާމިނަތު؛ ޒާހިރު، އަލީ ޒަހީރާ އިބްރާހީމް. (2025). ބަސް މަރުވުމާއި ބަސް ދަނޑިވަޅުން: އަނގަބަސް އަމާ ޢިލްމީ ދިރާސާ ކުރެވިފައިވާ ދިރާސާތަކުގެ ސާފުކުރުމެއް. ދަ މޯލްޑިވްސް ނެޝަނަލް ޖަރނަލް އޮފް ރިސާޗް، 13(ސްޕެޝަލް އިޝޫ)، 110-137.

ބެންސަން، ކެރޮލް. (2010). ދި އިމްޕޯޓަންސް އޮފް މަދަރުބަހުގެ ބޭސްޑް ސްކޫލިންގް ފޯރ އެޑިއުކޭޝަނަލް ކޮލިޓީ {ތަޢުލީމީ ފެންވަރު ބަލަހައްޓާ މަދަރުބަހުގެ އުނގެނުމަށް ދިނުމުގެ މުހިންމުކަން}. ކޮމިޝަން ފޯރ ދަ އީއީއޭ ގްލޯބަލް މޮނިޓަރިންގ ރިޕޯޓް 2005، ދަ ޔުނެސްކޯ އިންޓަރނޭޝަނަލް، ޕެރިސް. {Benson}

ބްރޯޑްކާސްޓިންގ ޤާނޫނު. (2010، އޮގަސްޓު). ޤާނޫނު ނަންބަރު 16/2010. http://broadcom.org.mv/v2/dh/wp-content/uploads/2015/08/Broadcasting-Act.pdf

ކަންގިރާ، ޕީ އިބްރާސް. (2016). ޓެކްނޮލޮޖީ އަދި ދަ އިމްޕްރޫވްމަންޓް އޮފް ލޭންގުއޭޖް ލަރނިންގ އިން ސެކަންޑަރީ އެޑިއުކޭޝަން: ވަޓް އިޒް ދަ ފްރޮންޓިއަރ؟ {ދަރަޖަ ޢާޅުކުރުމާއި ބަސްކަން ސިޔާސަތު ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެ ދަރަޖަކުރުމަށް: ކުރިއަށް ދާން އެއް ދިރިއުޅުން؟}. އިންޓަރނޭޝަނަލް، 8(2)، 156-161. {Kangira}

ކްރެސްވެލް، ޖޯ. ޑަބްލިއު. (2012). އެޑިއުކޭޝަނަލް ރިސާޗް: ޕްލޭނިންގ، ކޮންޑަކްޓިންގ، އިވެލުއޭޓިންގ ކޮންޓިޓޭޓިވް އެންޑް ކޮލިޓޭޓިވް ރިސާޗް {ތަޢުލީމީ ދިރާސާ: ރާވައި އަދި ހިންގާ ދިރާސާ ބަލައި، ތަފާސްހިސާބީ އަދި ވަޞްފީ}. ޕިއާސަން އެޑިއުކޭޝަން އައިއައިންސީ. {Creswell}

ކްރިސްޓަލް، ޑޭވިޑް. (2000). ލޭންގުއޭޖް ޑެތް {ބަސް މަރުވުން}. ކޭމްބްރިޖް. ކޭމްބްރިޖް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް. {Crystal}

ކްރިސްޓަލް، ޑޭވިޑް. (2003). އިންގްލިޝް އޭޒް އަ ގްލޯބަލް ލޭންގުއޭޖް {ބަލަނ ބަހަކަށް ވެފައިވާ އިނގިރޭސި}. ކޭމްބްރިޖް: ކޭމްބްރިޖް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް. {Crystal}

ކޮކް، ކްރިސް؛ ލިނަ ވެރަނޮސްޓީލްޓް؛ އޭވަ ލިންގްވެގާރޑް؛ އަދި އަރބަސަން ލިންގްވެގާރޑް. (2020). ޖެނެރޭޝަން ގްލޮބަލް ފްރޮމް ދަ ސްޓޭޓް އެންޑް ލިންގުއިސްޓިކް ލޭންގުއޭޖް ސްޓްރަކްޗަރ އިން ސްކްރިޕްޓް ފިރިޔާއިޒޭޝަން އެއިލާއަށް {އާއިލާ މަތީ ބަހުމަސްޢޫލިއްޔަތު ހަވާލުކުރުމާ ދިރާސާކުރުމުގެ ގުޅުން ވާދަކުރުމަށް}. މުމުއާ: އުމުއާ ޔުނިވަރސިޓީ. {Cocq}

ކޫޕަރ، އެލިޒަބެތު އާވާބަން. (1995). ދި އިލިޓް އެންޑް ލާޖުއޭޖް: ސޯޝިއޯލިންގުއިސްޓިކް އެޕްރޯޗް ޓު ލޭންގުއޭޖް ޕްލޭނިންގ {ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިލިޓްތައް: އިޖުތިމާޢީ-ސިޔާސީ ގޮތުން ބަލާއިރު ބަސްރާވުން}. {މަލީ ޖޯޖް ދިރާސާތު، ކަންމަތީ ސްކޫލް އޮފް

އިކޮނޮމިކްސް އެންޑް ޕޮލިޓިކަލް ސައިންސް}. ތީސިސް. {Colton}

ކޫޕަރ، ރޮބަޓް އެލް. (1989). ލޭންގުއޭޖް ޕްލޭނިންގ އެންޑް ސޯޝަލް ޗޭންޖް {ބަހުގެ ރޭވުން އަދި އިޖުތިމާޢީ ބަދަލު}. ކެމްބްރިޖް: ކެމްބްރިޖް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް. {Cooper}.

ކަޕްލަން، ރޮބަރޓް ބީ.؛ އަދި ރިޗަރޑް ބީ. ބޯލްޑްއޫފް. (2003). ލޭންގުއޭޖް އެންޑް ލޭންގުއޭޖް-އިން-އެޑިއުކޭޝަން ޕްލޭނިންގ އިން ދަ ޕެސިފިކް ބޭސިން {ޕެސިފިކް ބޭސިން ސަރަޙައްދުގައި ބަހާއި ތަޢުލީމުގެ ބަހުގެ ރޭވުން}. ޑޯރޑްރެޗް: ކްލުވަރ އެކަޑެމިކް ޕަބްލިޝަރސް. {Kaplan}.

ކަޗްރޫ، ބްރަޖް ބީ. (1986). ދަ އަލްކެމީ އޮފް އިންގްލިޝް: ދަ ސްޕްރެޑް، ފަންކްޝަންސް، އެންޑް މޮޑެލްސް އޮފް ނޮން-ނޭޓިވް އިންގްލިޝަސް. {އިނގިރޭސިބަހުގެ އަލްކެމީ: އަމިއްލަ ނޫން އިނގިރޭސިބަހުގެ ފެތުރުން، ބޭނުންތަކާއި، މޮޑެލްތައް}. ޔުނިވަރސިޓީ އޮފް އިލިނޯއި ޕްރެސް. {Kachru}

އެންޑަރސަން، ބެނެޑިކްޓް. (1983). އިމޭޖިންޑް ކޮމިއުނިޓީސް: ރިފްލެކްޝަންސް އޮން ދަ އޮރިޖިން އެންޑް ސްޕްރެޑް އޮފް ނޭޝަނަލިޒަމް {ތަޞައްވުރު ކުރެވޭ މުޖުތަމަޢުތައް: ޤައުމިއްޔަތުގެ އަޞްލާއި ފެތުރުމާ ބެހޭގޮތުން ރިފްލެކްޝަންތައް}. ވަރސޯ. {Anderson}

އެލް-ޤައްސާބީ، ހުދާ ކަމާލް އީދު. (2015). ލިންގުއިސްޓިކް އިމްޕީރިއަލިޒަމް އެންޑް ދި ޝޭޕިންގ އޮފް ދަ ވޯލްޑްސް ކަލްޗަރަލް އައިޑެންޓިޓީ: އަ ރިސަރޗް ޕޭޕަރ އިން ލިންގުއިސްޓިކްސް {ބަހުގެ އިސްތިޢުމާރު އަދި ދުނިޔޭގެ ކަލްޗަރަލް ބަދަލުކުރުން: ބަހުގެ ދިރާސާ ކަރުދާހެއް}. އިންޓަރނޭޝަނަލް ޖަރނަލް އޮފް ލިންގުއިސްޓިކްސް. 3، 61-68. {El-qassaby}

އިބްރާހީމް، ހަސަން. (2014). ވާހަކަދައްކަމުންދާއިރު ބަސް މަސްހުނިކުރުން: ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޒުވާނުން އިނގިރޭސިބަހާ ދިވެހިބަހުން ވާހަކަދައްކަމުން ދާއިރު، ދިވެހިބަހާއި އިނގިރޭސިބަސް މަސްހުނި ކުރާގޮތުގެ ދިރާސާ. {މަޖިލީ ޖާގައިރު ދިރާސާ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޒުވާނުން އިނގިރޭސިބަހާ}.

ޢުމަރު، އަސްމާއު ހާޝިމް. (1983). ދަ މޯޑް ޕްލޭނިންގ އޮފް މޯލްޑިވިއަން އެންޑް ދިވެހި ލޭންގުއޭޖް {މޯލްޑިވިއަންގެ ދިވެހިބަހުގެ ބަސް}. ކޮލަމްބޯ: ކޮޅުން ބަހާސް ރަށް ޕްރެސްބަކު. {Omar}.

މުހައްމަދު، ނަސީމާ. (2002). ދިވެހިންގެ ތާރީޚަށް 1، 2، 3، 4. މާލެ: ދިވެހި ބަހާއި ތާރީޚަށް ޚިދުމަތްކުރާ ޤައުމީ މަރުކަޒު

މުހައްމަދު، ނާޝިދާ. (2013). ދަ ޓްރާންސިޝަން އޮފް މީޑިއަމް އޮފް އިންސްޓްރަކްޝަން: އަ ވިއު ފްރޮމް މޯލްޑިވިއަން ސްކޫލް {އިސްކޫލުގެ ބަހުގެ ބަދަލުވުން: ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިސްކޫލްތަކުގެ ނަޒަރަކުން}. ކަރަންޓް އިޝޫ އިން ލޭންގުއޭޖް ޕްލޭނިންގ، 14(1)، 185-203.

މުހައްމަދު، ނާޝިދާ. (2024). ކޯޑް ސްވިޗިންގ ލޭންގުއޭޖް އެންޑް ކަލްޗަރ: އެކްސްޕްލޯރިންގ ޓީޗަރސްގެ ޕާސްޕެކްޓިވްސް އިން މޯލްޑިވިއަން އެޑިއުކޭޝަން {ބަހާއި ސަގާފަތް ދެމެހެއްޓުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތަޢުލީމީ ދާއިރާގައި މުދައްރިސުންގެ ނަޒަރު}. އިންޓަރނޭޝަނަލް ޖަރނަލް އޮފް ބައިލިންގުއަލް އެޑިއުކޭޝަން އެންޑް ބައިލިންގުއަލިޒަމް، 335-358.

މޯލްޑިވްސް މީޑިއާ ކައުންސިލްގެ ޤާނޫނު. (2008). ޤާނޫނު ނަންބަރު 15/2008. https://mvlaw.gov.mv/dv/legislations/185/consolidations/267

ފިލިޕްސަން، ރޮބަރޓް. (1992). ލިންގުއިސްޓިކް އިމްޕީރިއަލިޒަމް {ބަހުގެ އިސްތިއުމާރު}. އޮކްސްފޯޑް: އޮކްސްފޯޑް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް. {Phillipson}.

ފިޝްމަން، ޖޯޝުއާ އޭ. (1968). ނޭޝަނަލިޓީ-ނޭޝަނަލިޒަމް އެންޑް ނޭޝަން-ނޭޝަނިޒަމް {ޤައުމިއްޔަތު-ޤައުމުއްދަނާއި ޤައުމު-ޤައުމުއްދަނާ}. އެޑް ފިޝް: ޖޯޝުއާ ފިޝްމަން، އަދި ޗާލްސް ފާގަސަން އަދި ޖޯތިރިންދްރާ ދާސްގުޕްތާ (އެޑިޓަރުން)، ލެންގުއޭޖް ޕްރޮބްލަމްސް އޮފް ޑިވެލޮޕިންގ ނޭޝަންސް (ސަފު. 39-51). ނިއު ޔޯކް: ޖޯން ވައިލީ އެންޑް ސަންސް. [Fishman].

ފިޝްމަން، ޖޯޝުއާ. (2006). ލެންގުއޭޖް ޕޮލިސީ އެންޑް ލެންގުއޭޖް ޝިފްޓް {ބަހުގެ ސިޔާސަތާއި ބަހުގެ ބަދަލުވުން}. އެޑް ފިޝް: ތޮމަސް ރިސެންޓޯ (އެޑިޓަރު)، އެން އިންޓްރޮޑަކްޝަން ޓު ލެންގުއޭޖް ޕޮލިސީ (ސަފު. 311-328). ވިލީ. {Fishman}.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ. (2008). މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ. https://majlis.gov.mv/storage/downloads/yM2bEDdSg3fJ2ueI64ZgBsaIjAApmnldcaN1u6GO.pdf

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ޤާނޫނު. (2011). ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2011. https://dba.gov.mv/18451

ތައުލީމުގެ ޤާނޫނު. (2020). ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2020. https://mvlaw.gov.mv/dv/legislations/150/consolidations/179

ލިން، އޭންޖަލް؛ އަދި ޕީޓަރ ޑަބްލިއު މާޓިން (އެޑިޓަރުން). (2005). ޑީކޮލޮނައިޒޭޝަން، ގްލޯބަލައިޒޭޝަން: ލެންގުއޭޖް އިން އެޑިޔުކޭޝަން ޕޮލިސީ އެންޑް ޕްރެކްޓިސް {އިސްތިއުމާރީ ވެރިކަމުން ބައިނަލްއަޤްވާމީވުން: ތައުލީމީ ދާއިރާގެ-ބަހުގެ ސިޔާސަތާއި ދައުރު}. (ޖިލްދު 3). މަލްޓި ލިންގުއަލް މެޓަރސް. {Lin}.

ލޭންޑްރީ، ރޮޑްރިގް؛ އަދި ރިޗާރޑް ވައި. ބޯރހިސް. (1997). ލިންގުއިސްޓިކް ލޭންޑްސްކޭޕް އެންޑް އެތްނޯލިންގުއިސްޓިކް ވައިޓަލިޓީ: އޭން އެމްޕިރިކަލް ސްޓަޑީ {ބަހުގެ މަންޒަރާއި އެތްނޯލިންގުއިސްޓިކް ދިރުން: އެމްޕިރިކަލް ދިރާސާއެއް}. ޖާނަލް އޮފް ލެންގުއޭޖް އެންޑް ސޯޝަލް ސައިކޮލޮޖީ، 16(1)، 23-49 {Landry}.

ލުތުފީ، މުސްތަފާ އިބްރާހީމް. (2011). ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސްކޫލް މަންހަޖާއި ތައުލީމު. މުސައްލިފު.

ލަސާގަބަސްޓާ، ޑޭވިޑް. (2017). ލެންގުއޭޖް ލާރނިންގ މޮޓިވޭޝަން އެންޑް ލެންގުއޭޖް އެޓިޓިއުޑްސް އިން މަލްޓިލިންގުއަލް ސްޕެއިން ފްރޮމް އެން އިންޓަރނޭޝަނަލް ޕާސްޕެކްޓިވް {ބައިނަލްއަޤްވާމީ ނަޒަރަކުން ސްޕެއިންގައި ބަހުގެ އުނގެނުމުގެ ހިތްވަރު އަދި ދުނިޔޭގެ ބަސްބަހުގެ ޚިޔާލުތަކާއި ބަހާއި ބެހޭ ނަޒަރިއްޔާތު}. މޮޑަރން ލެންގުއޭޖް ޖާނަލް، 101(3)، 583-596. {Lasagabaster}

ގެލޯވޭ، ނިކޮލާ؛ އަދި ހީތް ރޯޒް. (2015). އިންޓްރޮޑިއުސިންގ ގްލޯބަލް އިންގްލިޝް {ބައިނަލްއަޤްވާމީ އިނގިރޭސި ބަހުގެ ތައާރަފްކުރުން}. ރޫޓްލެޖް.

ގޯޓާ، ޑާކް. (2006). އިންޓްރޮޑަކްޝަން: ދަ ސްޓަޑީ އޮފް ދަ ލިންގުއިސްޓިކް ލޭންޑްސްކޭޕް އޭސް އަ ނިއު އެޕްރޯޗް ޓު މަލްޓިލިންގުއަލިޒަމް [ތައާރަފު: ގިނަބަސްބޭނުންކުރުމާ ގުޅޭ އައު ހިސާބެއްގެ ގޮތުގައި ބަހުގެ ދިރާސާކުރުން]. *އިންޓަރނޭޝަނަލް ޖާރނަލް އޮފް މަލްޓިލިންގުއަލިޒަމް*، 3(1)، 1-6. [Gorter].

ސްކުޓްނަބް-ކަންގަސް، ޓޫވް. (2000). *ލިންގުއިސްޓިކް ޖެނޮސައިޑް އިން އެޑިއުކޭޝަން އޯ ވޯލްޑްވައިޑް ޑައިވަރސިޓީ އެންޑް ހިއުމަން ރައިޓްސް؟ {ތަޢުލީމުގައި ބަހުގެ ނަސްލުކުށް--ނުވަތަ ދުނިޔޭގެ ސަގާފީ ތަފާތުތަކާއި އިންސާނީ ހައްޤުތައް؟}*. ރައުޓްލެޖް. {Skutnabb-Kangas}.

ސަލީމް، އާމިނަތު. (2019، ފެބްރުއަރީ 21). ދިވެހިބަހަށް އިސްކަން ދިނުމަށްބަލައި ބޭނުންވަނީ ގާނޫނެއް ނޫން. *އާފަތިސް.އެމްވީ*. http://aafathis.mv/archives/27038

ސްޕޮލްސްކީ، ބަރނަރޑް. (2012). *ދަ ކޭމްބްރިޖް ހޭންޑްބުކް އޮފް ލޭންގުއޭޖް ޕޮލިސީ {ކޭމްބްރިޖް ބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ އަތްމަތީ ފޮތް}*. ކޭމްބްރިޖް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް. {Spolsky}.

ސްޕޮލްސްކީ، ބަރނަރޑް. (2004). *ލޭންގުއޭޖް ޕޮލިސީ {ބަހުގެ ސިޔާސަތު}*. ކޭމްބްރިޖް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް. {Spolsky}.

ޑި ބްރެސް، ޖޫލިއާ. (2008). *ޕްލޭނިންގ ފޯ ޓޮލެރަބިލިޓީ: ޕްރޮމޯޓިންގ ޕޮޒިޓިވް އެޓިޓިއުޑްސް އެންޑް ބިހޭވިއަރސް ޓުވޯޑްސް ދަ މައޮރީ ލޭންގުއޭޖް އެމަންގ ނޮން-މައޮރީ ނިއުޒީލޭންޑަރސް {ސަމާހަތެރިކަމަށް ރާވާލުން: ނިއުޒީލޭންޑުގެ މައޮރީ ނޫން މީހުންގެ މެދުގައި މައޮރީ ބަހާމެދު ވިސްނުމާއި އުޅުމުގެ ބަދަލުތައް}*. {ޑޮކްޓަރ އޮފް ފިލޯސަފީ، ވިކްޓޯރިއާ ޔުނިވަރސިޓީ}. {De Bres}.

ޒާހިރު، އާމިނަތު. (2018). ޗިލީ ޕްރޮގުރާމުތަކުގައި ވާހަކަދެއްކުމާ އިރު މިހާރު ބަސް މައިސަބަބަކާ މިންވަރާއި ބަސް މަސްހުނިކަމާ ގުޅޭ ގޮތް. *ދަ މޯލްޑިވްސް ނޭޝަނަލް ޖާރނަލް އޮފް ރިސަރޗް*، 6(6)، 83-96.

ޒާހިރު، އާމިނަތު؛ އާމިނަތު ރިޝާނާ؛ އަލީ ރިޒާ މޫސާ. (2023). ދިވެހި ތައުލީމީ ނިޒާމުގައި ދިވެހިބަހަށް ބޭނުންވާ ބަދަލުތައް: މަސްދަރުތަކާއި ނިސާބާއި ބަލާލުން. *ދަ މޯލްޑިވްސް ނޭޝަނަލް ޖާރނަލް އޮފް ރިސަރޗް*، 11(ސްޕެޝަލް އިޝޫ)، 135-156.

ޒާހިރު، އާމިނަތު؛ އަލީ އާމިނަތު ރިޝާނާ. (2024). ދިވެހިބަސްކިޔަވައިދިނުމަށް އަމާޒުކޮށްގެން: ގޮންޖެހުންތަކާއި މައުލޫމާތު. *ދަ މޯލްޑިވްސް ނޭޝަނަލް ޖާރނަލް އޮފް ރިސަރޗް*، 12(ސްޕެޝަލް އިޝޫ)، 99-123.

ޒެއިން، ސުބްހާން. (2020). *ލޭންގުއޭޖް ޕޮލިސީ އިން ސުޕަރޑައިވަރސް އިންޑޮނީޝިއާ {ސުޕަރޑައިވަރސް އިންޑޮނީޝިއާގެ ބަހުގެ ސިޔާސަތު}*. ރައުޓްލެޖް. {Zein}.

ޓިބަޓެގެޒާ، އޭމަނުއެލް ރޮޓިއޮލާ. (2009). *ލޭންގުއޭޖް-އިން-އެޑިއުކޭޝަން ޕްލޭނިންގ އިން ޓާންޒޭނިއާ: އަ ސޯޝިއޯލިންގުއިސްޓިކް އެނަލިސިސް {ޓާންޒޭނިއާގައި ތައުލީމުގައި ބަހުގެ ރާވާލުން: އިޖުތިމާއީ ބަހާއި ގުޅޭ ތަހުލީލެއް}*. {ޑޮކްޓަރ އޮފް ފިލޯސަފީ، ޔުނިވަރސިޓީ އޮފް ދަ ފްރީ ސްޓޭޓް}. {Tibategeza}.

ޓޮލެފްސަން، ޖޭމްސް ޑަބްލިޔު. (1995). *ޕަވަރ އެންޑް އިނީކުއަލިޓީ އިން ލޭންގުއޭޖް އެޑިއުކޭޝަން {ބަހުގެ ތައުލީމުގައި ބާރާއި ނުހަމަހަމަކަން}*. ކޭމްބްރިޖް: ކޭމްބްރިޖް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް. {Tollefson}.

ޓްސުއީ، އޭމީ ބީ. އެމް.؛ އަދި ޖޭމްސް ޑަބްލިޔު ޓޮލެފްސަން. (2007). *ލޭންގުއޭޖް ޕޮލިސީ، ކަލްޗަރ، އެންޑް އައިޑެންޓިޓީ އިން އޭޝިއަން ކޮންޓެކްސްޓްސް {އޭޝިއާގެ ހާލަތްތަކުގައި ބަހުގެ ސިޔާސަތާއި ސަގާފަތާއި ހާލަތުގެ އައިޑެންޓިޓީ}*. ލޯރެންސް

އަލްބަމް އެސޯސިއޭޓްސް. {Tsui}.

ހިޔާވާޑް، ސްޓިގް، (2004). ދަ ގްލޯބަލައިޒޭޝަން އޮފް ލޭންގުއޭޖް: ހައު ދަ މީޑިއާ ކޮންޓްރިބިއުޓް ޓު ދަ ސްޕްރެޑް އޮފް އިންގްލިޝް އެންޑް ދަ އިމަރޖެންސް އޮފް މީޑިއަލެކްޓްސް {ބަހުގެ ބައިނަލްއަގްވާމީކަން: އިނގިރޭސިބަސް ފެތުރުމުގައި މީޑިއާއިން ކޮށްދޭ ޚިދުމަތާއި މީޑިއާ ބަސްތައް ފާޅުވުން}. މީޑިއާ ގްލޯބަލައިޒޭޝަން އެންޑް އައިޑެންޓިޓީ. 75-97. {Hjarvard}.

ޕެނީކުކް، އެލިސްޓެއާ. (1994). ދަ ކަލްޗަރަލް ޕޮލިޓިކްސް އޮފް އިންގްލިޝް އޭޒް އޭން އިންޓަރނޭޝަނަލް ލޭންގުއޭޖް {ބައިނަލްއަގްވާމީ ބަހެއްގެ ގޮތުގައި އިނގިރޭސިބަހުގެ ސަގާފީ ސިޔާސަތު}. ލޯންގްމަން. { Pennycook}

ޕްރީޝަސް، އާޗިއާރާ އުޖިއޮގްބާނާ. (2010). ގްލޯބަލައިޒޭޝަން އެންޑް ދަ ޕްރޮމޯޝަން އޮފް އަފްރިކަން ލެންގުއޭޖަސް {ބައިނަލްއަގްވާމީކަމާއި އަފްރިކާގެ ސަގާފީ ބަސްތައް ކުރިއެރުވުން}. އެކަޑެމިކް ޖަރނަލް، 2 (1)، 1-8. {Precious}.

ޖެންކިންސް، ޖެނިފާ. (2007). އިންގްލިޝް އޭޒް އަ ލިންގުއާ ފްރޭންކާ: އެޓިޓިއުޑް އެންޑް އައިޑެންޓިޓީ {ލިންގުއާ ފްރޭންކާއެއްގެ ގޮތުގައި އިނގިރޭސިބަސް: ދެކުން ގޮތާއި ހާލަތުގެ ސިފަތައް}. އޮކްސްފޯޑް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް. {Jenkins}

ޖަރނަޑް، ބިޔޯން؛ އަދި ޖޭބިރިންދްރާ ދާސް-ގުޕްތާ. (1971). ޓުވަރޑްސް އަ ތިއަރީ އޮފް ލެންގުއޭޖް ޕްލޭނިންގ {ބަސް ރާވުމުގެ ތިއަރީއަކާ ދިމާއަށް}. އިން ޖޭ. ރޫބިން އެންޑް ބީ. ޖަރނަޑް (އެޑިޓަރުން)، ކޭން ލެންގުއޭޖް ބީ ޕްލޭންޑް؟ ސޯޝިއޮލިންގުއިސްޓިކް ތިއަރީ އެންޑް ޕްރެކްޓިސް ފޯ ޑިވެލޮޕިންގ ނޭޝަންސް (ސފ. 185-205). ހޮނޮލުލު: ދަ ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް އޮފް ހަވާއީ. {Jernudd}.

ޒާހިރު، މުޙައްމަދު. (1994). މަޙަސް: ޒާހިރުގެ މަޢުލޫމާތު III (ޗެޕްޓަރ 50). (ދިވެހިރާއްޖެ: ދިވެހިބަހާއި ތާރީޚަށް ޚިދުމަތްކުރާ ޤައުމީ މަރުކަޒު.